

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับการถามปากคำเด็กในฐานะผู้ต้องหา

สิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ซึ่งเด็กถือเป็นกลุ่มคนที่ต้องการการปกป้องคุ้มครองมากกว่าคนทั่วไป เนื่องจากความสามารถของสภาวะทางร่างกายและสติปัญญาของเด็กเองที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่จึงต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ เพื่อให้พัฒนาการและเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม แต่เมื่อเด็กกระทำความผิดรัฐก็ไม่อาจที่จะละเลยได้เช่นเดียวกัน เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดยังได้รับการปฏิบัติและได้รับสิทธิที่แตกต่างไปจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เนื่องด้วยความไม่สมบูรณ์พร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้การปฏิบัติต่อเด็กควรเป็นไปในทางที่เด็กจะได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษในทุกขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเด็กที่เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูให้สามารถกลับคืนสู่สังคมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

การสอบสวนก็ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม อันถือว่าเป็นขั้นตอนและกระบวนการในเบื้องต้นที่เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทุกคนจะต้องพบเจอ อันเป็นกระบวนการที่ควรได้รับความสำคัญด้วยเช่นเดียวกัน การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถามปากคำเด็กและเยาวชนในบทนี้ ดังจะได้ศึกษาต่อไปนี้

2.1 วิวัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิเด็กในทางกฎหมายระหว่างประเทศ

แนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะแรกนั้น เป็นระยะเวลานานที่คนส่วนใหญ่ยังคงมองข้ามความสำคัญของเด็กไป เขาเหล่านั้นมองไม่เห็นว่าการที่เด็กจะต้องทำงานแต่เยาว์วัยเพื่อเลี้ยงชีพตนหรือครอบครัวนั้นเป็นเรื่องเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพียงใด ทั้งๆ ที่เด็กเหล่านั้นต้องทำงานแต่เยาว์วัยอยู่ในสภาพการทำงานที่ยากลำบากและชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน สภาพเด็กที่ต้องใส่เสื้อผ้าขาดกระรุ่งกระริ่งและได้รับอาหารที่แสนแยะ สภาพเหล่านั้นถูกมองเข้าไปอย่างสิ้นเชิง คนส่วนใหญ่ที่เห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เด็กจำนวนมากกว่าครึ่งของเด็กที่เกิดใหม่ต้องเสียชีวิตลงก่อนที่จะพ้นวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ถือเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง เด็กเป็นจำนวนมากเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโลกนี้ได้มีชีวิตจริง ๆ ที่แสนสิ้นและยากลำบาก เด็กเหล่านี้ไม่มีโอกาสแต่อย่างใดที่จะต่อสู้เพื่อให้ชีวิตของตนเองดีขึ้น ต่างก็ถูกจำกัดให้อยู่ในความไม่รู้และ

ความยากจน บางคนเกิดมาก็ต้องประสบกับโรคภัยไข้เจ็บและความหวาดหวัชอยู่ตลอดเวลา ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่มีโอกาสที่จะสนุกสนาน และไม่มีโอกาสได้รับสิทธิหรือความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเพียงพอแต่อย่างใด¹

แนวความคิดที่ยอมรับว่าเด็กเป็นบุคคลทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปและเด็กสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นพิเศษนั้นถือได้ว่าเป็นแนวความคิดสมัยใหม่ ซึ่งหากได้พิจารณาประวัติศาสตร์กฎหมายโดยเริ่มจากสมัยโรมัน กฎหมายโรมันมีหลักว่า บุคคลทุกคนต้องรับผิดชอบการกระทำของตน (Accountability) แต่เด็กย่อมไม่มีความรับผิดชอบการกระทำของตนได้ จึงกำหนดให้บิดามารดาต้องรับผิดชอบการเลี้ยงดูและรับผิดชอบการสร้างวินัยให้แก่เด็ก รวมถึงการรับผิดชอบแทนการกระทำของเด็ก Dean J. Champion ได้กล่าวว่าตามกฎหมายโรมันกำหนดให้บิดามารดาต้องรับผิดชอบแทนการกระทำของเด็กต่อเมื่อเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี ส่วนเด็กโตอายุเกินกว่า 7 ปี ขึ้นไป ซึ่งต้องรับผิดชอบการกระทำของตน (Accountability) รวมทั้งการรับผิดชอบการกระทำของตนที่เป็นความผิดต่อกฎหมาย (Criminal Responsibility)² จะเห็นได้ว่ากฎหมายโรมันมีอิทธิพลต่อกฎหมายของอังกฤษและอเมริกาในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กในศตวรรษที่ 5³ มีหลักกฎหมายที่เรียกว่า Patria Potestas ซึ่งมีความหมายถึงอำนาจในฐานะบิดา อำนาจของหัวหน้าครอบครัวในการดูแลบุตรภรรยาตลอดจนผู้สืบสกุลจากสายชายทั้งหลาย เดิมมีมากถึงชีวิตชีพเป็น แต่ต่อมาลดเหลือดูแลเนื้อตัวและช่วยปกครองทรัพย์และจากพัฒนาการของระบบกฎหมายโรมันจากยุคกฎหมายสิบสองโต๊ะ (Twelve Tables) ถึงหลังยุคคลาสสิก ฝ่ายบิดาถือว่ามีความรับผิดชอบเหนือบุตรอย่างไม่จำกัดโดยมีสิทธิที่จะทอดทิ้งหรือขายเด็กเป็นทาสก็ได้ ซึ่งแนวความคิดนี้ยังคงมีอยู่ต่อมาจนถึงยุคสมัยใหม่⁴ โดยกฎหมายสิบสองโต๊ะของโรมันได้บัญญัติโทษที่กระทำผิดความผิดไว้สถานเบา สำหรับเด็กทารกซึ่งพูดไม่ได้กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองอย่างเด็ดขาดในศตวรรษที่ 12 กฎหมายจัสติเนียนได้บัญญัติให้เด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ไม่ต้องรับผิดชอบ โดยได้ให้การสันนิษฐานว่าเด็กอายุในเกณฑ์นี้ยังขาดความเข้าใจในสิ่งต่างๆ จึงไม่สามารถกระทำผิดได้ การคุ้มครองเด็กอย่างสมบูรณ์นี้เป็นที่มาของกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ และยังคงเป็น

¹ สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2530, พฤศจิกายน). “สิทธิเด็ก.” *วารสารอัยการ*, 10 (119). หน้า 36-37.

² วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2545). *การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัวเพื่อตอบสนองการคุ้มครองเด็กเยาวชนและครอบครัว* (รายงานวิจัย). หน้า 87.

³ ประเทือง ธนิยผล ก (2550). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. หน้า 3.

⁴ ชัชฎาภา พันธุมจินดา. (2552). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างการสอบสวน: ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา*. หน้า 16.

หลักการที่สำคัญของกฎหมายอังกฤษและอเมริกา⁵ สำหรับเด็กที่มีอายุเกินกว่าเจ็ดปีก็ยังคงอยู่ในข่ายที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเมตตาประณี จนกระทั่งถึงวัยหนุ่มสาวในช่วงอายุระหว่างความเป็นเด็กกับวัยหนุ่มสาวนั้น ความรับผิดชอบในทางอาญาจะมีเกณฑ์ในการวินิจฉัยโดยอาศัยมูลฐานดังนี้ ได้แก่ อายุ การเจริญเติบโตทางร่างกาย ลักษณะความผิดและสภาวะทางด้านจิตใจของผู้กระทำความผิด⁶ โดยประเทศอังกฤษได้ เกิดแนวคิดปรัชญาภคัยหรือรัฐเป็นบิดาของเด็ก⁷ ทุกคนภายในรัฐ โดยมีศาล (Chancery Court) เป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์มีอำนาจพิทักษ์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งแนวคิดปรัชญานี้ได้มีอิทธิพลต่อประเทศสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่ 17 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1899 มลรัฐอินเดียนาสั่งออกกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กเป็นแห่งแรก⁸

ในศตวรรษที่ 19 ยังมีปรากฏในศาลคดีเด็กทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาแม้ว่าจะมีอิทธิพลจากแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสิทธิเด็กมากระทบในช่วง 3 หรือ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่แนวคิดปรัชญา Parents Patriae ยังมั่นคงปรากฏหลักฐานให้เห็นจากกรณีผู้พิพากษาศาลคดีเด็กได้กำหนดมาตรการแก้ไขเป็นการฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิด ด้วยวิธีการที่หลากหลายและทำอย่างกว้างขวาง เช่น การว่ากล่าวตักเตือนหรือการทำทัณฑ์บน (Verbal Warning/Reprimand) การควบคุมประพฤติ (Probation) การให้เด็กชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย (Financial Restitution to Victim) การทำงานบริการสังคม (Performing Community Service) การให้เข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลหรือเข้ากลุ่มบำบัด (Participating in Individual/Group Therapy) หรือการให้เข้าโปรแกรมการศึกษาพิเศษ (Special Educational Program) เป็นต้น ส่วนการใช้มาตรการที่เป็นการจำกัดอิสรภาพให้อยู่ในสถานฝึกอบรมกำหนดให้เป็นทางเลือกสุดท้ายเท่านั้น (Last Resort)

⁵ ประเทือง ธนียผล ก เล่มเดิม. หน้า 3-4.

⁶ พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. (2546). คำอธิบายพร้อมรวมคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543 เรียงตามมาตรา. หน้า 21.

⁷ แนวคิดพระมหากษัตริย์หรือรัฐเป็นบิดามารดาของเด็ก ถือว่าภคัยหรือรัฐมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลเด็กทุกคนรวมถึงเด็กกระทำความผิดทุกคนด้เช่นบิดามารดาที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูปกป้องคุ้มครอง อบรมสั่งสอนและสร้างวินัยแก่เด็ก รวมทั้งต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี แต่ในกรณีเด็กอายุเกินกว่า 7 ปี การรับผิดชอบต่อการกระทำของเด็กได้เปลี่ยนจากบิดามารดาเป็นเด็กต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนต่อรัฐ ตามแนวคิดภคัยหรือรัฐเป็นบิดาของเด็ก โดยมีศาลเป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์.

⁸ วชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. เล่มเดิม. หน้า 90.

จนกระทั่งถึงปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เนื่องจากผลของภาวะสงครามทำให้เด็กจำนวนมากตกอยู่ในสภาพทุกข์ทรมาน สภาพการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ยากของบรรดาเด็กๆ ต่อประชาคมโลก ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการก่อตั้งสหภาพของกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศขึ้นในปี ค.ศ. 1920 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อเด็กเหล่านั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวแนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในทางระหว่างประเทศจึงได้เริ่มขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้สังคมระหว่างประเทศหรือประชาคมโลกไม่ได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กมาก่อน ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าเด็กเป็นเรื่องของภายในครอบครัวหรือภายในสังคมของแต่ละประเทศเท่านั้น

ในระยะก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ขบวนการยูติธรรมของประเทศต่างๆ ถือตามแนวปฏิบัติของประเทศอังกฤษเรื่อยมาจนหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาทุกประเทศก็มีปัญหาเรื่องเด็กเร่ร่อน เด็กจรจัด และมีการมั่วสุมกันกระทำความผิดมากขึ้นและมีพฤติกรรมรุนแรงขึ้น เช่น รวมกันเป็นแก๊งค์ ก่ออาชญากรรมร้ายแรงต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็มีปัญหาเด็กยากจนที่ต้องออกทำงานก่อนวัยอันควร และถูกเอาเปรียบจากผู้ว่าจ้าง ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเด็กทวีขึ้นมากมายตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ตกต่ำบอบช้ำจากผลของสงคราม จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลของประเทศต่างๆ ภายใต้การนำของสหประชาชาติจึงเคลื่อนไหวปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายด้านรวมทั้งด้านกฎหมายและขบวนการยูติธรรมเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ การแก้ไขปรับปรุงและบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเด็กการกระทำความผิด และการลงโทษเด็ก ด้านขบวนการยูติธรรมก็มีการปฏิบัติต่อเด็กเป็นพิเศษต่างจากผู้ใหญ่โดยแยกเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้น ซึ่งการพัฒนานี้มีประเทศอเมริกาเป็นผู้นำและใช้แพร่หลายกันเกือบทุกประเทศ

ศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยูติธรรมสำหรับเด็ก โดยเฉพาะแยกออกจากกระบวนการยูติธรรมทางอาญาที่ใช้กับผู้ใหญ่กระทำความผิด กล่าวโดยเฉพาะศาลคดีเด็กมีเจตนารมณ์ในการพิทักษ์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นคุณแก่เด็กและเยาวชนด้วยวิธีการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ด้วยเหตุนี้กระบวนการปฏิบัติต่อเด็กของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยูติธรรมจึงไม่คำนึงถึงสิทธิของเด็ก เช่น การจับกุมเด็ก การควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดีไม่ได้ผ่านการตรวจสอบจากศาลยูติธรรมทำนองเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิดอาญา ระยะเวลาการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูหรือการฝึกอบรมบางครั้งไม่สมเหตุสมผลกับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำ เพราะมุ่งการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่ตัวเด็กมากกว่าการคำนึงถึงลักษณะความผิด ด้วยเหตุนี้นับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1960 จึงเริ่มมีกระแสเรียกร้องในกระบวนการยูติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดโดยให้คำนึงถึงสิทธิของเด็กและเยาวชนกระทำผิดโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้เริ่มมีการนำหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดทางอาญา (Due Process) ตาม

รัฐธรรมนูญมาใช้กับเด็กและเยาวชนกระทำผิด นอกจากนี้หลักการตามกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิด (กฎกรุงปักกิ่ง) ค.ศ. 1985 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และกฎว่าด้วยการคุ้มครองเด็กซึ่งถูกลิตรจนเสรีภาพ ค.ศ. 1990 ต่างวางหลักเกณฑ์สำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนกระทำผิดจึงเท่ากับเป็นการยืนยันให้นำหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดอาชญามาใช้กับเด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยบูรณาการเข้ากับหลักการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กตามแนวคิดปรัชญา

พอเข้าสู่สหัสวรรษที่ 20 เป็นสังคมที่สืบทอดความล่มสลายทางเศรษฐกิจและสังคม ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ขณะที่ความเจริญทางวัตถุพุ่งสูงขึ้นเท่าใด สภาพศีลธรรมและความเจริญของวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์ยุคปัจจุบันกลับตกต่ำลง ซึ่งดูได้จากปัญหาสังคมที่เพิ่มมากขึ้น⁹ วิฤตการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวอันยากที่จะแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาเด็กและเยาวชนถูกกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ปัญหาความแตกร้างในครอบครัว การหย่าร้าง ซึ่งส่งผลกระทบทางด้านจิตใจและความเป็นอยู่ของบุตรผู้เยาว์จึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยปัจจุบันประสบภาวะที่เรียกว่าเป็นความทุกข์ ถึงขั้นเป็นวิฤตการณ์ และวิฤตที่แท้จริงของสังคมไทยที่อยู่ที่วิฤตคุณภาพคน คือการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์¹⁰

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ

บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยสิทธิในที่นี้เป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนพึงมีตามรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ไม่เว้นแต่สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยคำว่าสิทธิและเสรีภาพนั้นมักนำมาใช้อยู่ในชีวิตประจำวันเสมอ ซึ่งทั้งสองคำนี้มักจะใช้ควบคู่กันไป ทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจความแตกต่างของคำสองคำนี้ได้ไม่ผิดนัก ทั้งที่ในทางบริบทของกฎหมายแล้ว คำสองคำนี้มีความแตกต่างกันอยู่

สิทธิ คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิทธิเป็น

⁹ ประเทือง ธนิยผล ก เล่มเดิม, หน้า 7.

¹⁰ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์ ก (2548). *บทบาทของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของประเทศฝรั่งเศส (โครงการวิจัย)*, หน้า 63.

ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้และเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ประโยชน์แก่บุคคลไว้โดยเจาะจงและกฎหมายได้คุ้มครองประโยชน์นี้ โดยบุคคลผู้ได้รับประโยชน์สามารถใช้สิทธิทางศาล

เสรีภาพ คือ ภาวะความเป็นเสรีที่มนุษย์หรือบุคคลสามารถทำอะไรก็ได้ตามที่ใจปรารถนา ตราบเท่าที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายของบ้านเมืองหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติเสรีภาพแก่บุคคลไว้มากมายหลายมาตรา ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าพลเมืองผู้ใดหรือบุคคลใดสามารถดำรงชีพและใช้ชีวิตอย่างปกติสุขภายใต้การปกครองที่เป็นธรรมและกฎหมายที่มีผลใช้บังคับโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน การใช้เสรีภาพของบุคคลก็เหมือนกับการใช้สิทธินั้นแหละ กล่าวคือ ใช้ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

เด็กเช่นเด็กและเยาวชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกัน เพียงแต่เด็กนั้นยังเป็นวัยที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มากนัก จึงจำเป็นต้องมีบุคคลเข้ามาให้การดูแล โดยสหประชาชาติได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กเช่นเดียวกัน จึงมีหลักสากลเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนขึ้นมาดังจะได้ศึกษาต่อไปนี้

2.2.1 กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations)

กฎบัตรสหประชาชาติเป็นข้อตกลงที่บรรดาประเทศผู้ก่อตั้งและร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ให้สัตยาบันเข้าผูกพัน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และหลักการ ตลอดจนกระบวนการดำเนินงานและบริหารงานต่างๆ ขององค์การสหประชาชาติ ถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศและเป็นตราสารก่อตั้งที่สถาปนาองค์การให้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ¹¹

หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กฎบัตรนี้เป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งพันธกรณีดังกล่าวได้รับการยืนยันจากอารัมภบทของกฎบัตร คือ เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ตั้งเจตจำนงที่จะยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักในมูลฐาน เกียรติศักดิ์ และคุณค่าของมนุษยชน¹² ซึ่งให้เห็นเจตจำนงของผู้ร่างกฎบัตรสหประชาชาติที่ยืนยันความเชื่อมั่นและเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชน คุณค่าและความเท่าเทียมกันของบุคคลซึ่งเป็นประชาชนของรัฐ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นเจตนาอย่างชัดเจนว่าประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั้งหลายจะส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพลีขิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลฐานสำหรับคนทุกคน โดยปราศจากความแตกต่างในทาง

¹¹ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. กฎบัตรสหประชาชาติ. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2553, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/กฎบัตรสหประชาชาติ>

¹² ชัยัญญา ปันธุมจินดา. เล่มเดิม. หน้า 17.

เชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา จึงเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นหลักมูลฐานของประชาชนทุกคน¹³ โดยไม่เลือกปฏิบัติในทุกกรณีไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชาย หญิง เด็ก และคนชรา ซึ่งมีสถานะเป็นบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองอย่างเดียวกัน

ในอารัมภบทของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ยืนยันหลักการพื้นฐานต่างๆ ในเรื่องสิทธิมนุษยชนภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติ โดยยอมรับในเกียรติภูมิที่มีติดตัวและสิทธิที่เท่าเทียมกัน และไม่อาจเพิกถอนได้ของมนุษย์ทุกคนเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก¹⁴

2.2.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ประชาคมโลกได้มองเห็นความสำคัญถึงสิทธิของมนุษย์ทุกคน จึงได้ทำข้อตกลงมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ทุกคน โดยองค์การสหประชาชาติให้การรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญาไว้เป็นมาตรฐานสากล โดยบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right 1948) ซึ่งได้ประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ 217 A (III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยประเทศไทยได้ลงมติรับรองในวันนั้นเช่นกัน จุดประสงค์สำคัญของปฏิญญาฉบับนี้คือการขยายเจตนารมณ์ของสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการจำแนกประเภทของสิทธิมนุษยชนออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ (1) สิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง และ (2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ทุกคน¹⁵ โดยตระหนักว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคล และในความเสมอภาคแห่งสิทธิของ ทั้งชายและหญิง จึงสร้างความตกลงร่วมกันเพื่อให้ปัจเจกบุคคลทุกผู้ทุกนามและองค์กรของสังคมทุกหน่วยพึงระลึกเสมอๆ ถึงปฏิญญาฉบับนี้ พยายามสั่งสอนและให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ และเกิดประสิทธิผลเป็นมาตรฐานที่เจริญก้าวหน้าไปข้างหน้า ทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการถือปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นให้เป็นสากลและนำไปปฏิบัติให้ได้ผลในหมู่ประชาชนของรัฐสมาชิกเอง และในหมู่ประชาชนแห่งดินแดนที่อยู่ภายใต้ดูแลอาณัติของรัฐสมาชิกดังกล่าวเพื่อให้มนุษย์ทั้งโลกไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ศาสนาใด เผ่าพันธุ์ใด หรือแหล่งกำเนิดใด จะไม่มีความแตกต่างใดๆ ตามมูลฐานแห่งสถานะ ทางการเมือง ทางศาสนา หรือทางระหว่างประเทศ

¹³ วิศิษฐ์ นัตกริช. (2538). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กทางครอบครัว*. หน้า 16.

¹⁴ ชัชฎาภา พันธุมจินดา. เล่มเดิม. หน้า 17.

¹⁵ วิศิษฐ์ นัตกริช. เล่มเดิม. หน้า 17.

ของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลอาศัยอยู่หรือกล่าวได้ว่าบุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครในโลกนี้ย่อมมีสิทธิที่เหมือนกัน ซึ่งปณิญาฉบับดังกล่าวนี้ได้กล่าวถึงสิทธิทางด้านกฎหมายไว้คือ

ข้อ 7 ทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปณิญา และจากการขย่งให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาชญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

(2) จะถือบุคคลใดๆ ว่ามีความผิดทางอาชญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นใดๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาชญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาชญาขึ้นไม่ได้

2.2.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) หรือ ICCPR ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี โดยสมัชชาใหญ่ แห่งสหประชาชาติได้ให้การรับรองไว้ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 สนธิสัญญานี้ให้คำมั่นสัญญาว่าภาคีจะเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพในการพูดเสรีภาพในการรวมตัว สิทธิเลือกตั้งและสิทธิในการได้รับการพิจารณาความอย่างยุติธรรม ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับใช้กับไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ได้รับการยอมรับโดยรัฐต้องให้ความเคารพในสิทธิดังกล่าวของบุคคล โดยถือเป็นสิทธิในทางลบ กล่าวคือ จำกัดอำนาจของรัฐมิให้กระทำการใดๆ แก่พลเมืองตามอำเภอใจ¹⁶ ทั้งนี้ได้กำหนดรับรองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาของศาลในคดีอาญาไว้ในข้อ 14

¹⁶ กุลพล พลวัน. (2518) “วันสิทธิมนุษยชน.” *บทบัญญัติ*, 32 (4). หน้า 620.

1) บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญา หรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของกลุ่มสมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก

2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

3) ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

(1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(2) สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

(3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

(5) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน

(6) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(7) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง หรือให้รับสารภาพผิด

4) ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุ และความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น

5) บุคคลทุกคนที่ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย

6) เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญา และภายหลังจากนั้นมีการกลับคำพิพากษาที่ให้ลงโทษบุคคลนั้นหรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษโดยเหตุที่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่อันแสดงให้เห็นว่าได้มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่มิชอบ บุคคลที่ได้รับการชดเชยนั้นเนื่องมาจากการลงโทษตามผลของคำพิพากษาลงโทษ เช่นว่า ต้องได้รับการชดเชยตามกฎหมายเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมด หรือบางส่วน

7) บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณา หรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ

2.2.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

การคุ้มครองทางกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องของเด็กจึงจำเป็นต้องย้อนกลับไปในอดีต เป็นช่วงปลายของสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1919 Eglantyne Jebb ซึ่งเป็นชาวอังกฤษ ได้ก่อตั้ง “มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก” ขึ้น และหลังจากนั้นก็ได้มีการก่อตั้ง “สหภาพการคุ้มครองเด็กระหว่างประเทศ” ซึ่งต่อมาได้มีการผลักดัน “ประกาศสิทธิเด็กระหว่างประเทศ” ออกมา

ประกาศที่ออกมานี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า “ปฏิญญาแห่งกรุงเจนีวา” ซึ่งประกอบด้วย 5 หลักการพื้นฐานคือ สิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมสำหรับเรื่องสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในปฏิญญาเจนีวาในปี ค.ศ. 1923 โดยสหภาพกองทุนได้ให้การช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นความพยายามครั้งแรกที่จะรวบรวมเงื่อนไขต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิเด็กไว้ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน ต่อมาก็ได้รับการทบทวนและเพิ่มเติมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อปี ค.ศ. 1948 ต่อมาก็ได้กลายมาเป็นพื้นฐานของข้อความทั้งสิบข้อในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ลงมติเป็นเอกฉันท์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 จึงมีความจำเป็นต้องมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นส่วนสำคัญของสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิที่กำหนดไว้ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และกติกาสากลต่างๆ รวมทั้งเอกสารอื่นที่มีผลบังคับทางกฎหมาย เพื่อก่อให้เกิดการเสริมสร้างและพิทักษ์สิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง ดังนั้นการพิทักษ์สิทธิเด็กก็ควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายที่แน่นอนเป็นที่ยอมรับโดยทัดเทียมกัน ด้วยภูมิหลังดังกล่าวนี้เองประเทศโปแลนด์จึงได้เสนอให้มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขึ้นก่อนปีเด็กสากล (พ.ศ. 2522) ซึ่งความคิดริเริ่มนี้เป็นโอกาสและแรงผลักดันให้มี

การตั้งคำถามที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสำหรับเด็กตลอดจนนำเอาข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาปรับรวมเข้าด้วยกันและลดช่องโหว่ที่มีอยู่ในข้อความต่างๆ แล้วมีการประเมินผลโดยละเอียด เพื่อนำไปบรรจุไว้ในเอกสารระหว่างประเทศเพียงฉบับเดียวที่จะมีผลบังคับใช้ทางกฎหมายได้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจัดทำขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติหลังจากที่ประเทศโปแลนด์นำเสนอร่างอนุสัญญาเมื่อปี ค.ศ. 1978¹⁷

ความมุ่งหมายแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ได้กำหนดให้มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้แล้วนั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น โดยภายในอนุสัญญานี้ได้กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใดๆ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังหมายถึงความเท่าเทียมกันและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในการที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในอำนาจทางด้านกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

นอกจากข้อผูกพันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้ว ยังต้องผูกพันตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่งขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรม กฎแห่งกรุงปักกิ่งนี้ ได้ปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนในทุกส่วนของโลก อีกนัยหนึ่งเป็นระบบที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายของสภาพแวดล้อมและโครงสร้างกฎหมาย กฎนี้จัดทำหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนคือเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบใดก็เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยกำลังพัฒนาได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และพัฒนาทางสังคม สำหรับประเทศที่ร่วมลงนามเป็นรัฐภาคีก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่งนี้ด้วย

โดยภายในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กทั่วไปที่ควรได้รับไว้ 4 ประการดังนี้

1) สิทธิเด็กในการดำรงชีวิต (Survival Right) หรือสิทธิพื้นฐานทั่วไปของเด็ก เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่ สิทธิในการมีเชื้อชาติและสัญชาติ

¹⁷ พรณรี ถาวร. (2552). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2553, จาก

<http://learners.in.th/blog/pornmaree/261583>

2) สิทธิเด็กในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protecting Right) จากการถูกเอาเปรียบทางเพศ การใช้แรงงานที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ จากการถูกทรมาน ถูกละเมิดหรือการกระทำที่โหดร้าย

3) สิทธิเด็กที่จะได้รับการพัฒนา (Development Right) เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา

4) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation Right) เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตน สิทธิในการแสดงออก สิทธิที่จะได้รับหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร

ซึ่งภายในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรการไว้ 54 ข้อ โดยจะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เริ่มจากข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 41 เป็นข้อที่ว่าด้วยหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่เด็กพึงได้รับ

ส่วนที่ 2 เริ่มจากข้อที่ 42 ถึงข้อที่ 45 เป็นข้อที่กำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแบบพิธีซึ่งประเทศที่ให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาต้องปฏิบัติตาม

ส่วนที่ 3 เริ่มจากข้อที่ 46 ถึงข้อที่ 54 เป็นข้อเกี่ยวข้องกับกลไกของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งกำหนดวิธีการสอดส่องดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการบังคับใช้

สำหรับเนื้อหาในส่วนที่ 1 ซึ่งว่าด้วยหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่พึงได้รับ อาจแบ่งได้เป็น 6 หลักการ¹⁸ ด้วยกันคือ

1) หลักการทั่วไป

เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่างๆ ไปในแง่ทั้งส่วนบุคคล การแสดงความเห็น ศาสนา วัฒนธรรม ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกัน การศึกษาและอื่นๆ นอกจากนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็กโดยทั่วไปโดยกำหนดไว้ในรูปหลักพึงปฏิบัติของรัฐบาลี อย่างไรก็ตาม มีบทบัญญัติที่ตัดปัญหาผลกระทบทางลบในการบังคับใช้อนุสัญญานี้เปิดท้ายไว้ว่าอนุสัญญานี้ไม่มีผลทำให้เด็กได้รับความคุ้มครองน้อยไปกว่าที่เขามีอยู่ตามกฎหมายอื่นๆ สารสำคัญของหลักนี้อยู่ในข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 25, 30, 38 และ 41

¹⁸ กัทรานาด ชาติาเบศรี. (2552). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC). สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2553, จาก <http://learners.in.th/blog/patranart/258581>

2) หลักการคุ้มครองร่างกายชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก

มุ่งคุ้มครองมิให้เด็กถูกละเมิดสิทธิเหนือร่างกาย ชีวิต และเสรีภาพ ไม่ว่าจะทำร้าย ฆ่า ล่วงเกินทางเพศ ขูดรีด หากำไรทางเพศหรือค้ากำไรทางเศรษฐกิจ หรือนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขาย หรือปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสม จนเป็นผลเสียต่อสวัสดิภาพของเด็ก รวมทั้งคุ้มครองให้มีการเยียวยา ฟื้นฟู เด็กที่ถูกกระทำละเมิดดังกล่าวให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้สาระสำคัญของหลักนี้อยู่ใน ข้อ 19, 32, 33, 34, 35, 36 และ 39

3) หลักการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก

มุ่งคุ้มครองการให้เด็กได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็ก ให้ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัย ได้รับการประกันสังคม ได้รับการศึกษาทั้งในแง่การเล่าเรียน และโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้รับการพักผ่อนหย่อนใจและ ส่งเสริมชีวิตด้านศิลปวัฒนธรรมมีสาระสำคัญในข้อ 17, 24, 26, 28, 29 และ 31

4) หลักการคุ้มครองสิทธิทางแพ่ง

มุ่งคุ้มครองให้เด็กได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของรัฐที่มีชื่อ มีสัญชาติ สามารถติดต่อกับครอบครัวมีภูมิลำเนาหรืออยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดาได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือ ผู้ปกครอง โดยมีรัฐช่วยสนับสนุนและให้หลักประกันมีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 7, 8, 9, 10 และ 27

5) หลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญา

มุ่งคุ้มครองให้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ โดยให้ได้รับผลกระทบจากการต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุด สำหรับเด็กที่มีปัญหาความประพฤติ หรือกระทำความผิดทางอาญามุ่งคุ้มครองให้ได้รับโอกาส แก้ไขเยียวยาให้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยมีสมมติฐานว่าเด็กกระทำการใดๆ เพราะขาดวุฒิภาวะทำให้สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลผลักดันต่อความประพฤติของเด็ก นอกจากนั้น ยังมีหลักประกันมิให้เด็กต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตมีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 37 และ 40

6) หลักการคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาส

มุ่งคุ้มครองให้เด็กด้อยโอกาส เด็กผู้ขาดไร้ผู้อุปการะ เด็กผู้ตกอยู่ในภยันตราย และเด็ก พิการ ได้รับการดูแลและอุปการะเลี้ยงดูให้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป มีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 20, 21, 22 และ 23

โดยหลักการคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาไว้ดังหลักประกันการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนไว้ในข้อ 37¹⁹ ว่า

(1) จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน ถูกปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

(2) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยผลการจับกุมกักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม

(3) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือตอบโต้ และการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ

(4) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนสิทธิที่จะค้านความชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการ

(5) ข้อ 40²⁰ ได้วางหลักการเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้ ดังสรุปได้ต่อไปนี้

1) เด็กที่ถูกกล่าวหา หรือถูกว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา จะต้องได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็กต้องคำนึงถึงอายุของเด็ก และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม

2) จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหาในการกระทำซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย แต่ถ้าถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะต้องได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้พิสูจน์ว่ามีความผิดจะต้องได้รับแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรงโดยผ่านบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย และทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อเตรียมตัวคดี จะต้องได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิดสามารถซักถาม ซักค้าน และอ้างพยานได้ ถ้าพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย จะไม่ถูก

¹⁹ มุลนิรุตติกรรมนิรุตติกรรมแห่งประเทศไทย. (2534). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. หน้า 16.

²⁰ แหล่งเดิม. หน้า 17.

บังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด สามารถชักจูงและอ้างพยานได้ ถ้าพิจารณาว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ก็ให้การวินิจฉัยนั้น ได้รับการทบทวนโดยองค์กรทางตุลาการที่เป็นอิสระในระดับสูงขึ้นไป ในกรณีที่เด็กไม่เข้าใจภาษาที่ใช้อยู่ต้องจัดให้มีล่ามโดยไม่คิดมูลค่า

3) ส่งเสริมให้ตรากฎหมายกำหนดกระบวนการวิธีพิจารณาจัดตั้งหน่วยงาน ซึ่งใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา กำหนดอายุขั้นต่ำ ซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่านั้นจะถูกถือว่าไม่สามารถฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้ ในกรณีที่เหมาะสมให้กำหนดมาตรการที่ใช้กับเด็ก โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ในเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองทางกฎหมายยังคงอยู่

2.2.5 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (United Nations Standard Rules for The Administration Of Juvenile Justice) หรือ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญาพันธกรณีถึงปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลาย รวมทั้งเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ข้อผูกพันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้วรัฐภาคีสมาชิกพึงระลึก และต้องผูกพันปฏิบัติตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ขององค์การสหประชาชาติที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (Standard Minimum) ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่อเด็กและเยาวชน (Juvenile Justice) กฎแห่งกรุงปักกิ่ง มีทั้งหมด 6 ส่วนด้วยกัน²¹

ส่วนที่ 1 กล่าวถึง หลักทั่วไป โดยมีข้อสังเกตว่ากฎกรุงปักกิ่งบัญญัติมาตรฐานขั้นต่ำของศาลพิเศษสำหรับเด็ก กำหนดมาตรการการลงโทษเด็กผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการในฐานพิเศษ รวมทั้งให้คำนิยามกระบวนการวิธีพิจารณาความสำหรับเด็กว่าจะเป็นเพศ ผิด เชื่อชาติ ศาสนา การเมือง ความคิดเห็น ทรัพย์สินและอื่นๆ สำหรับขอบเขตของกฎกรุงปักกิ่งนั้นยึดมั่นหลักการสำคัญที่เรียกว่า “กฎที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ” (Standard Minimum Rule) กล่าวคือ กระบวนการวิธีพิจารณาความคดีเด็กต้องได้รับการตัดสินจากองค์กรผู้พิพากษา มีกฎหมายและการพิจารณาคดีเด็กที่แตกต่างกันจากผู้ใหญ่ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็กผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแต่ละประเทศเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่ากฎกรุงปักกิ่งเป็นเพียงแนวทางหรือคำแนะนำให้ประเทศต่างๆ ปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำความผิดอย่างมีมนุษยธรรมเท่านั้น มิใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีสถานะทางกฎหมายลักษณะสนธิสัญญาแต่ประการใด

ส่วนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำความผิดในหลักทั่วไปของกฎกรุงปักกิ่งได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำความผิดจะต้องบริสุทธิ์ยุติธรรมและเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทาง

²¹ มาตาลักษณ์ ออรุงโรจน์ ก เล่มเดิม, หน้า 15-17.

อาญา สำหรับเด็กผู้กระทำผิดจะต้องปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมอันสมควร (Due process of Law) กล่าวคือ เด็กผู้กระทำผิดมีสิทธิในมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพที่สำคัญ เช่น อาหาร ที่พัก การบริการจากแพทย์และการอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น

ส่วนที่ 2 เป็นเรื่องหลักการสืบสวนการกระทำผิดของเด็ก ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของเจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กจะต้องได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับวิธีการสืบสวนสอบสวนเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่าประพฤติดหรือกระทำความผิดเป็นพิเศษด้วยการสืบสวนอย่างสุภาพไม่ใช้วิธีรุนแรง นอกจากนี้ เจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในการสอบสวนจะต้องสอบสวนความผิดที่เกิดตามข้อเท็จจริง โดยไม่สร้างอิทธิพลครอบงำจิตใจเด็กผู้กระทำผิดให้รับผิดและจะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กผู้กระทำผิดร่วมในขณะสอบสวน อีกทั้งบัญญัติให้บิดามารดา ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการเยียวยาแก้ไขการกระทำผิดของเด็กด้วย

ส่วนที่ 3 เป็นเรื่องการพิจารณาดีและการวางข้อกำหนด กล่าวคือ เด็กผู้ประพฤติดผิดต้องได้รับการพิจารณาดีในศาลควรต้องได้รับการดำเนินการต่างๆ ในทางศาลโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน เช่น กระทำในบรรยากาศของความเข้าใจ โดยอาจอนุญาตให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมร่างแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างอิสระ จะต้องมีการปรึกษาหารือเสมอ ถ้าหากเด็กผู้ประพฤติดผิดผู้ใดไม่อาจจัดหาที่ปรึกษาหารือได้ รัฐหรือผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องจะต้องจัดหาที่ปรึกษาหารือให้แก่เด็กผู้นั้น และการดำเนินคดีแต่ละคดีควรกระทำอย่างรีบด่วนตั้งแต่ต้น ต้องไม่กระทำให้ล่าช้าโดยไม่จำเป็น ส่วนประวัติของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนควรเก็บเป็นความลับและไม่ควรถูกใช้ในขั้นตอนการดำเนินคดีสำหรับบุคคลเดียวกันที่กระทำผิดเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ส่วนที่ 4 เป็นการปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เด็กผู้กระทำผิด โดยการจัดให้มีอาสาสมัคร เช่น หน่วยงานอาสาสมัครของสถาบันต่างๆ ท้องถิ่นหรือชุมชนเข้ามาช่วยแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีควรให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เด็กและเยาวชน เช่น ที่พัก การศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ 5 เป็นการปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ การแก้ไขพฤติกรรมของเด็กผู้กระทำผิดด้วยสถาบันที่เป็นทางการ เช่น มาตรการแก้ไขเด็กดิดสุราหรือสิ่งเสพติดอื่นใดโดยการให้คำแนะนำจิตบำบัดแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดที่มีอาการทางจิต ซึ่งเป็นสาเหตุของการกระทำผิด

ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 ของกฎกรุงปักกิ่งพบว่า การปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดนี้ เป็นการนำมาตรการทางสังคมผสมผสานมาตรการทางกฎหมายเพื่อขจัดสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กให้ตรงจุด โดยเน้นหนักในด้านการปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กผู้กระทำผิดให้กลับเข้าสู่สังคมได้

แทนการลงโทษเด็กผู้กระทำความผิดเพียงลำพังโดยเพียงเฉยที่จะปรับปรุงพฤติกรรมเด็กผู้กระทำความผิด โดยทำให้เกิดความสอดคล้องผสมผสานระหว่างมาตรการทางสังคมกับมาตรการทางกฎหมาย

ส่วนที่ 6 เป็นการนำบทบัญญัติที่มีการวิจัย วางแผน นโยบายผสมผสานและประเมินผล โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดเป้าหมายการแก้ไขพฤติกรรมเด็กผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องตามความเป็นจริงเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กทั้งทางกฎหมายและสังคมศาสตร์และบัญญัติถึงการวางแผนว่าจะต้องเน้นหลักความเสมอภาคของเด็กทุกคนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ได้กำหนดมาตรฐานในห้องคำพิพากษานิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการแห่งรัฐ ภาติพึงถือเป็นแนวทางไปปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิด ดังจะได้กล่าวต่อไปตามลำดับ โดยในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและฟ้องคดีสำหรับเด็กและเยาวชน จากหลักการที่กำหนดให้รัฐภาติพึงยึดหลักข้อสันนิษฐานว่า บุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (Innocent) จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ว่า บุคคลนั้นเห็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย ตามมาตรา 40(2)(ข) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงทำให้เด็กและเยาวชนนั้นได้รับหลักประกันที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างมากจากรัฐ ซึ่งในส่วนนี้จะขอกล่าวในรายละเอียดของการสอบสวนและฟ้องคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเน้นในขั้นตอนแรกที่เด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งตามกฎหมายเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (The Beijing Rules)²²

ข้อ 7 ที่มีความว่า “ทุกขั้นตอนของกระบวนการ สิทธิขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครองเช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิจะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองปรากฏตัวอยู่ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน รวมทั้งสิทธิที่จะอุทธรณ์ด้วย” ซึ่งข้อกำหนดนี้จะเน้นในบางประเด็นที่เป็นองค์ประกอบของการพิจารณาคดีที่ยุติธรรมตามที่นานาชาติยอมรับตามหลักสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้กฎอันเป็นมาตรฐานดังกล่าวยังได้กำหนดเกี่ยวกับการสอบสวนเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับแนวทางที่ควรปฏิบัติต่อเด็กเมื่อเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม

ข้อ 10 การติดต่อชั้นแรก

10.1 เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชน จะต้องแจ้งให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองทราบทันที หากแจ้งให้ทราบทันทีไม่ได้จะต้องแจ้งให้ทราบภายหลังในระยะเวลาที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

²² สุชาติ แนวประเสริฐ. (2552). สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว. หน้า 31-32.

10.2 ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ หรือคณะบุคคลควรพิจารณาเรื่องปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า

10.3 การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรจัดให้อยู่ในลักษณะของการเคารพสถานภาพทางกฎหมายของเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชนโดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง

โดยบันทึกเพิ่มเติมในข้อ 10.3 นั้น ได้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินการขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมของตำรวจ และของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งควรที่จะหลีกเลี่ยงความเสียหาย โดยได้ยกตัวอย่างไว้ เช่น การใช้ภาษาหยาบคาย การใช้กำลัง หรือการแสดงออกต่อสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ เป็นต้น เพื่อสร้างความเสียหายให้น้อยที่สุดตั้งแต่ขั้นตอนแรก รวมทั้งไม่สร้างความเสียหายเพิ่มเติมหรือความเสียหายที่ไม่ถูกต้องอันเป็นสิ่งที่สำคัญมากในระยะเริ่มต้นมีการติดต่อกับหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งอาจมีผลมากมายต่อทัศนคติของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรัฐหรือสังคมยิ่งไปกว่านั้น ความสำเร็จของงานต่อไปของรัฐจะขึ้นอยู่กับ การติดต่อครั้งแรกเป็นอย่างมาก

2.3 ปรัชญาและแนวความคิดการดำเนินคดีสำหรับเด็กและเยาวชน

การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่น่าสงสารที่ตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาเป็นเรื่องของสถานภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชน มุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคมทั่วไปมิได้มุ่งที่จะลงโทษ แม้ถึงว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม ฉะนั้น การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจึงมีปรัชญาเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชน²³

แนวคิดในการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นเมื่อสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก ซึ่งพัฒนาขึ้นในระหว่างศตวรรษที่ 18 เชื่อว่าบุคคลจะเลือกประพฤติปฏิบัติอย่างใดโดยเจตจำนงอิสระ (Free Will) ภายใต้ความพอใจ หรือความเจ็บปวดที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้า ดังนั้นการจะยับยั้งบุคคลมิให้กระทำผิด จึงต้องกำหนดบทลงโทษให้หนักพอเพียงจะระงับความพอใจจากการกระทำผิด การลงโทษควรกำหนดในแต่ละความผิดและลงโทษบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ต้องกระทำอย่างเดียวกันโดยมิต้องคำนึงถึง อายุ เพศ สภาพของร่างกาย หรือชนชั้น ความคิดดังกล่าวต้องการจะปฏิรูปกฎหมายอาญา โดยขจัดความลำเอียงทางด้านชนชั้น ความคิดนี้กลับมี

²³ คณิต ณ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 587.

ข้อบกพร่องอย่างมาก เพราะได้ละเลยปัญหาสำคัญของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน คนปัญญาอ่อน และคนวิกลจริตโดยสิ้นเชิง

เมื่อพิจารณาวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับกฎหมายของเด็กแล้ว จะเห็นได้ว่า ทุกสังคมยอมรับว่าเด็กก่อนวัยรุ่นมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ และไม่สามารถมีความรับผิดชอบได้ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ในสังคมดั้งเดิมได้มีประเพณีสำหรับการเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ และทางศาสนาก็มีพิธีกรรมที่ยอมรับบุคคลเป็นผู้ใหญ่ในสังคม เช่นการบวชเรียนในพุทธศาสนา

ดังได้กล่าวมาแล้ว กฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษเห็นว่าเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี ไม่สามารถมีเจตนาชั่วร้ายได้ (Mens rea) การยอมรับสถานะที่แตกต่างกันของบุคคลจึงนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปฏิบัติต่อเด็ก

การเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อเด็กในสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นในภายหลังจากการพิพากษา ความผิดแล้ว มากกว่าก่อนการพิจารณาคดีและความสนใจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ มาสู่ กระบวนการพิจารณาก่อนพิพากษาความผิด เช่นกฎหมายรัฐแมสซาชูเซตส์ ในปี 1869 กำหนดให้ ผู้แทนของรัฐหรือผู้ช่วยต้องมาปรากฏตัวในศาล ในกรณีที่ศาลจะกักขังเด็กผู้กระทำความผิดในสถาน กักกันและกฎหมายในปี 1879 กำหนดให้ดำเนินการพิจารณาคดีผู้เยาว์อายุไม่เกิน 16 ปี ในศาลที่ แยกออกจากการพิจารณาคดีอาญาของผู้ใหญ่²⁴

ในปี 1899 ได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนแห่งแรกในโลกขึ้นที่ Cook County ของนครชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ ในปีแรกของการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นที่นครชิคาโกนั้น คณะกรรมการเนติบัญญัติสภาผู้เริ่มก่อตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนได้แถลงเหตุผลของกฎหมายใหม่นี้ว่า “ความคิดเห็นพื้นฐานของกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนนั้นก็เพื่อให้รัฐเข้ามาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กที่มีความประพฤติอันสังคมไม่ยอมรับและกระทำความผิดอาญา กฎหมายนี้ได้กำหนด แนวปฏิบัติต่อเด็กเช่นนี้โดยมุ่งที่จะแก้ไขมิได้ถือว่าเด็กเป็นอาชญากร และไม่ถือว่าการกระทำผิด ของเด็กเป็นอาชญากรรม แต่ถือว่าเป็นการที่รัฐเข้ามาจัดการทุกอย่างผู้คุ้มครองให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู การควบคุมตัว และการกวดขันวินัยเท่าที่จำเป็นแก่กรณีของเด็กให้ใกล้เคียงที่สุดอย่างบิดามารดาจะ พึงให้แก่บุตร”²⁵

ในสมัยแรกปรัชญาของศาลต้องการช่วยเหลือเด็กให้รอดพ้นจากความยากลำบาก ดังที่ ผู้พิพากษาจูเลียน แม็ค (Julian Mack) ผู้บุกเบิกของขบวนการจัดตั้งศาลเด็กในสหรัฐฯ กล่าวว่า

²⁴ ประธาน วัฒนาวณิชช์. (2530). *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*. หน้า 24.

²⁵ สว่าง สนิะสมิต. (2520). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน*. หน้า 38.

“ปัญหาการวินิจฉัยของผู้พิพากษามิได้อยู่ที่เด็กชายหรือหญิงได้กระทำความผิดอย่างไรอย่างหนึ่งหรือไม่ แต่อะไรทำให้เขาเป็นเช่นนั้น ทำไมเขาจึงกลับกลายเป็นอย่างนั้น และจะอย่างไรจึงจะเป็นการดีที่สุดสำหรับเขาและดีที่สุดสำหรับรัฐ เพื่อช่วยมิให้เขาคดค้างไปอีก”

ผลสำเร็จของขบวนการทางด้านมนุษยชนเพื่อช่วยเหลือเด็กทำให้มีการจัดตั้งระบบความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนแยกออกจากผู้ใหญ่ และมีวิธีปฏิบัติแตกต่างจากศาลผู้ใหญ่ แต่ถึงแม้ว่าศาลคดีเด็กในสหรัฐจะเปิดดำเนินการมาเป็นเวลานานเกือบศตวรรษ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กก็ยังมีปัญหา และถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและศาลคดีเด็กอยู่เสมอ เช่น คุณภาพของผู้พิพากษาในศาลบางแห่งไม่ดีพอ พนักงานคุมประพฤติไม่เพียงพอ ขาดทั้งปริมาณและคุณภาพ แต่สิ่งสำคัญซึ่งมีผู้วิจารณ์มากที่สุดได้แก่ ประชญาซึ่งอยู่เบื้องหลังการจัดตั้งศาลคดีเด็กก็คือ การแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจ แต่ในทางปฏิบัติศาลยังคงใช้มาตรการลงโทษ แต่ต่อมาก็ได้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาการคุ้มครองสิทธิเด็ก มีคดีตัวอย่างในสหรัฐฯ ได้แก่ คดี *In re Gault*, 387 U.S 1 (1967) ซึ่งศาลสูงสุดของสหรัฐฯ ได้วางมาตรการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

- 1) การแจ้งข้อหา
- 2) สิทธิที่จะมีที่ปรึกษากฎหมาย
- 3) สิทธิที่จะเผชิญหน้าผู้กล่าวหา และซักค้านพยาน
- 4) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

แม้ว่าสิทธิต่างๆ ดังกล่าวจะยังไม่เท่าเทียมกับกระบวนการทางอาญาของผู้ใหญ่ แต่ก็เริ่มจุดเริ่มต้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการพิจารณาคดีอย่างมาก²⁶

สำหรับประเทศไทยแต่เดิมมาเมื่อพบการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ต่อมามีความคิดจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เนื่องจากคิดว่าการที่เด็กกระทำความผิดอาญานั้นอาจเป็นเพราะเกี่ยวกับตัวเด็กเองอันเกิดขึ้นจากโรคภัยไข้เจ็บหรือเหตุส่วนตัวของเด็ก หรือเกิดจากชีวิตครอบครัว ขาดการดูแลเอาใจใส่ บิดามารดาแยกกันอยู่ หรือสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมภายนอกที่อยู่รอบตัวเด็ก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุการกระทำความผิดของเด็ก แต่รัฐก็ไม่ควรที่จะลงโทษเด็กเพื่อเป็นการแก้แค้น หรือลงโทษเด็กเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่น แต่ควรจะพิจารณาเด็กเป็นรายบุคคลไปว่าควรลงโทษอย่างไร โดยใช้วิธีการสงเคราะห์ ฝึกอบรมและส่งเสริมเด็กเพื่อให้เด็กนั้นสามารถกลับมาดำเนินชีวิตต่อไปในสังคมแทนที่จะนำตัวเด็กและเยาวชนไปคุมขังไว้ในเรือนจำ ซึ่งจะเป็นการลงโทษที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับความอับอายและชินชากับกับสภาพการบีบคั้นทารุณทางจิตใจ นอกจากนี้อาจได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยตลอดจนพฤติกรรม และ

²⁶ ประธาน วัฒนวานิชย์, เล่มเดิม, หน้า 25-26.

บทเรียนที่เลวร้ายจากผู้ต้องขังหรือนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งยังก่อให้เกิดปมด้วยแก่เด็กและเยาวชนไปจนตลอดชีวิตของเด็กๆ อีกด้วย²⁷

นอกจากนี้การพิจารณาโทษที่จะลงแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้เพิ่มหลักเกณฑ์เข้ามา ซึ่งเดิมการพิจารณาการกระทำความผิดนั้นจะพิจารณาเพียงว่าการกระทำความผิดนั้นมีความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนขึ้นมาจึงได้เพิ่มเกณฑ์การพิจารณาโทษสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนขึ้นมาด้วย โดยบัญญัติในมาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งปัจจุบันคือมาตรา 119 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

“ในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอนและส่งเสริมให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกาย และสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคนๆ ไปและลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน”

มาตรานี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็ก กล่าวคือจะลงโทษเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่เด็กอื่นๆ หรือผู้ใหญ่อื่นๆ ที่จะได้ไม่กล้ากระทำอย่างเดียวกันไม่ได้เป็นอันขาด อย่างไรก็ตามก็เพื่อป้องกันผลเสียที่จะพึงบังเกิดขึ้นจากการลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กที่อาจรู้สึกกันว่าเบา แต่เหมาะสมกับเด็ก เด็กแต่ละคนนั้นกฎหมายห้ามมิให้มีการโฆษณาเรื่องการกระทำผิดของเด็ก ให้พิจารณาคดีลับและอ่านคำพิพากษาเป็นการลับ ซึ่งเมื่อไม่มีการเปิดเผยเรื่องของเด็กดังกล่าวแล้ว การลงโทษก็คงจะเอามาเป็นเยี่ยงอย่างแก่เด็กอื่นไม่ได้อยู่แล้ว²⁸ กล่าวโดยสรุปก็คือ ศาลจะต้องพิจารณาดังนี้²⁹

1) บุคลิกลักษณะของเด็ก คือ พิจารณามูลนิธิภาพของเด็กแต่ละคนว่า เด็กเป็นคนที่คือดั่งหรือไม่เคยรับวิธีการหรือการลงโทษมาแล้วหรือไม่ หรือเพิ่มจะเริ่มกระทำความผิดและยังไม่ได้รับวิธีการหรือถูกลงโทษมาก่อนเลย นอกจากนั้นจะต้องพิจารณาถึงความรู้สึกของเด็กภายหลังที่กระทำความผิด คือ ต้องพิจารณาดูว่า เมื่อทำผิดไปแล้วเด็กเสียใจในการกระทำผิดของตนหรือไม่ ผู้พิพากษา

²⁷ พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. เล่มเดิม. หน้า 21.

²⁸ หยุต แสงอุทัย. เล่มเดิม. หน้า 450.

²⁹ แหล่งเดิม. หน้า 452-454.

จะต้องลองสมมติตนเองให้อยู่ในสภาพของเด็กและภายใต้พฤติกรรมที่เป็นในในขณะเด็กกระทำผิด คือต้องพิจารณาด้วยว่าเมื่อทำผิดไปแล้วเด็กเสียใจในการกระทำผิดของตนหรือไม่ ผู้พิพากษา จะต้องลองสมมติตนเองให้อยู่ในสภาพของเด็กและภายใต้พฤติกรรมที่เป็นอยู่ในขณะเด็กกระทำ ความผิด ตลอดจนภายใต้สิ่งแวดล้อมเด็คนั้น ว่าเด็กจะยับยั้งการกระทำผิดได้เพียงใด สาเหตุที่เด็ก แต่ละคนกระทำผิดนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งข้อนี้ก็สำคัญเพราะเด็กที่ร่วมกระทำผิดอาจมี สาเหตุแตกต่างกันก็ได้ เช่นเด็กลักทรัพย์ด้วยกัน คนหนึ่งอาจลักทรัพย์เพราะอยากจน คนหนึ่ง ลักทรัพย์เพราะอยากดูภาพยนตร์ คนหนึ่งลักทรัพย์เพราะอยากแสดงความสามารถว่าตนเองเป็นผู้ เก่งกล้าสามารถ เป็นต้น ซึ่งเด็กจะมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งในทางจิตใจและร่างกาย เพราะยังมี ร่างกายและมีจิตใจไม่เติบโตเต็มที่อย่างผู้ใหญ่ และไม่มีโอกาสเผชิญกับปัญหาแห่งชีวิตและต่อต้าน อารมณ์ฝ่ายต่ำมาน้อยกว่าผู้ใหญ่ ผู้พิพากษาจะต้องลองสมมติตัวเองให้เป็นเด็กคือ ต้องลองคิดว่า ตอนเป็นเด็กๆ อยู่нынตนมีความคิดและความรู้สึกอย่างไรบ้าง และที่คิดหรือรู้สึกเช่นนั้นเพราะเหตุใด

2) มาตรฐานนี้กำหนดให้ผู้พิพากษาต้องคำนึงถึงสุขภาพ ซึ่งอาจเป็นสุขภาพในทาง ร่างกายหรือในทางจิตก็ได้ การใช้วิธีการหรือลงโทษไม่เหมาะสมแก่สุขภาพในร่างกายหรือจิตใจ ของเด็กก็เหมือนกับเป็นการแกล้งเด็กแทนที่จะเป็นการสงเคราะห์เด็ก ทั้งที่ศาลจะต้องดูว่า สุขภาพในทางร่างกายและจิตใจของเด็กนั้นจะทนต่อวิธีการหรือการลงโทษได้หรือไม่ ถ้าทนไม่ได้ ศาลจะต้องเลือกวิธีการหรือชนิดของโทษอย่างอื่นที่เด็กนั้นจะทนทานได้ แม้วิธีการหรือการลงโทษ อย่างหลังนี้จะต้องใช้เวลานานหรือหมดเปลืองค่าใช้จ่ายมากศาลก็ต้องทนยอม เพราะมาตรฐานนี้ กำหนดให้เป็นหน้าที่ที่จะสงเคราะห์เด็กให้กลับตนให้จนได้

3) นอกจากนี้มาตรฐานนี้ยังกำหนดให้ผู้พิพากษาคำนึงถึงภาวะแห่งจิตของเด็ก เด็กอาจทำ ผิดเพราะวิกลจริตหรือจิตใจบกพร่อง หรือเป็นโรคเกี่ยวกับจิตอย่างอื่น ฉะนั้น จะต้องใช้วิธีการหรือ ลงโทษให้เหมาะสมแก่ภาวะแห่งจิตของเด็กด้วย และการที่วิกลจริตทำให้ถึงกับไม่รู้ผิดชอบหรือ ไม่สามารถยับยั้งตนได้ กฎหมายก็ยังไม้อเอาโทษ ต่อเมื่อเขาารู้ผิดชอบบ้างหรือยับยั้งตนได้บ้างจึงจะ เอาโทษเขา ฉะนั้นสำหรับกรณีเด็กก็ต้องยิ่งระมัดระวังมากกว่านั้นอีก เพราะเป็นเรื่องสงเคราะห์เด็ก ไม่ใช่เป็นการมุ่งเอาโทษเด็กดังได้กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ศาลจะต้องพิจารณาว่าจะจัดการอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับภาวะแห่งจิตของเด็กเป็นคนๆ ไป

ถือได้ว่ามาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานที่แสดงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและ ครอบครัวจะคำนึงถึงเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้กล่าวหาเป็นสำคัญ โดยการเน้นย้ำถึงเจตนารมณ์ใน การสงเคราะห์ และเยียวาเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดี โดยพิจารณาการ ลงโทษหรือวิธีการให้เหมาะสมกับเด็กเป็นรายบุคคลๆ ไป สภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชนและ มุ่งหวังที่จะอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนอันมีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

ทั้งในด้านส่วนตัวและสังคมทั่วไปมิได้มุ่งที่การลงโทษถึงแม้ว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจึงมีปรัชญาเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนที่สำคัญ และในการกระทำทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ดังนั้นเมื่อบุคคลที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดมีอายุเป็นเด็กหรือเยาวชนในวันที่กระทำความผิดเกิดขึ้น และปรากฏว่ามีเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเหนือคดีนั้นด้วย การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนจึงต้องมีการดำเนินการพิเศษซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553³⁰

2.4 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานแบบสหวิชาชีพ

เนื่องสหวิชาชีพมีบทบาทสำคัญในการสอบสวนเด็กและเยาวชน จึงจำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของแต่ละฝ่าย จึงต้องมีการทำความเข้าใจอย่างถูกต้องในความหมาย ความเป็นมา และบทบาทการทำงานของแต่ละวิชาชีพ ดังจะได้ศึกษาต่อไปนี้

2.4.1 ความเป็นมาของสหวิชาชีพ

การร่วมมือกันทำงานระหว่างสหวิชาชีพเริ่มเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1905 โดยบุคลากรทางการแพทย์และสังคมสงเคราะห์ได้ร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ขึ้นที่โรงพยาบาลแมสซาชูเซตส์ บอสตัน ซึ่งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากนายแพทย์ริชาร์ด โคบอท และบุคคลากรอื่นๆ การจัดตั้งองค์กรใหม่นี้เพื่อจะได้เข้าใจถึงปัจจัยสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วยและการบำบัดรักษามากขึ้นรวมทั้งเพื่อนำทรัพยากรชุมชนและสังคมมาใช้ในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างสมบูรณ์แบบ

แนวคิดสหวิชา สหวิทยาการ สหศาสตร์หรือสหวิทยาการเริ่มในศตวรรษที่ 19 ด้วยเหตุผลที่ว่าศาสตร์และวิชาการแขนงต่างๆ บางครั้งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและเหตุผลที่ว่าหน่วยงานและตลาดมีความต้องการนักศึกษาที่ได้รับการเตรียมตัวมาเพื่อแก้ปัญหาต้องการผู้ที่มีความรู้มากกว่า 1 สาขาวิชา การศึกษาของศาสตร์สมัยใหม่จึงมีแนวโน้มที่จะประสานกันระหว่างวิชาการต่างๆ ตั้งแต่ 2 สองสาขาวิชาขึ้นไป สาขาสหวิชาจึงเกิดขึ้น³¹ ซึ่งมีการนำมาใช้เป็นครั้งแรกระหว่างปลายปี ค.ศ. 1940 และต้นปี 1970 ในวงการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีความต้องการของนักศึกษา คณาจารย์เพื่อนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การดำเนินงานวิจัยการพัฒนาวิชาการและเพื่อแก้ปัญหาการบริหารงานในมหาวิทยาลัย และต่อมา

³⁰ อัจฉริยา ชูตินันท์. (2552). กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว. หน้า 111.

³¹ แหล่งเดิม. หน้า 13.

ได้นำมาใช้ด้านการปฏิบัติงานในวงการสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรหลายวิชาชีพและขยายสู่วงการอื่นๆ ด้วย และมีการประยุกต์แนวคิดสหวิชาชีพทั้งในระดับนโยบาย บริหารงานและระดับปฏิบัติงาน

สำหรับแนวคิดการทำงานเป็นสหวิชาชีพได้เข้ามาเกี่ยวข้องและมีความสำคัญในกระบวนการทำงานด้านการคุ้มครองและดูแลเด็ก เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างปัญหาและความต้องการ ซึ่งในกระบวนการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กนั้นไม่ว่าจะเป็นการทำงานกับเด็กกลุ่มใดก็ตาม เช่น เด็กที่ตกเป็นเหยื่อในกระบวนการค้ามนุษย์ เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิต่างๆ เด็กที่ตกเป็นผู้ต้องหา เด็กที่กระทำความผิด เป็นต้น ผู้ที่ปฏิบัติงานมีความแตกต่างกันทั้งสาขาวิชา ความรู้และมีความชำนาญเฉพาะด้าน ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาชีพต่างจะทำงานเฉพาะวิชาชีพของตนเอง แต่การทำงานไม่อาจให้บริการอย่างครบวงจร เป็นการทำงานในลักษณะที่ต่างคนต่างทำ และผู้ใช้บริการไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากบริการนั้นๆ การช่วยเหลือจึงจำเป็นต้องอาศัยวิชาชีพหลายสาขาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

การปฏิบัติงานเป็นทีมสหวิชาชีพ จึงเป็นการทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่นๆ เพื่อให้ได้ผลสำเร็จและบรรลุ โดยมีความสัมพันธ์ในลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างกันในเชิงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการผสมผสานระหว่างแนวคิด วิธีการขั้นตอนการทำงาน วิธีการดำเนินงาน การใช้ข้อมูลและการศึกษาวิจัยร่วมกัน อันอยู่บนฐานการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างสาขาวิชาที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ 2 อาชีพขึ้นไป เช่น กรณีการช่วยเหลือที่ถูกทารุณกรรม นอกจากความเสียหายทางร่างกายที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนและสามารถตรวจประเมินสภาพโดยแพทย์ หรือความเจ็บปวดทางจิตใจที่สามารถบำบัดฟื้นฟูโดยทางจิตแพทย์ แต่ยังคงมีในส่วนที่ต้องดำเนินการด้านกฎหมาย หรือทางด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้การช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น สหวิชาชีพจึงมีความหมายถึง การทำงานร่วมกันของบุคคลที่ได้นำสิ่งที่เล่าเรียนนั้นมาประกอบการทำงาน แต่ความหมายของสหวิชาชีพไม่ใช่เพียงการทำงานร่วมกันเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ในงานนั้นๆ ซึ่งลักษณะสำคัญของการทำงานคือต้องทำเป็นทีม โดยสมาชิกของทีมจะต้องมีลักษณะการทำงานร่วมกันคือ มีการร่วมมือ (Cooperation) การประสานงาน (Coordination) ซึ่งความร่วมมือถือได้ว่าเป็นกระบวนการแรกของการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่จะทำให้เกิดองค์ประกอบอื่นๆ ของการทำงานเป็นทีมตามมา

2.4.2 บทบาทหน้าที่การทำงานของสหวิชาชีพในการถามปากคำเด็ก

การถามปากคำเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สหวิชาชีพถือว่ามีความสำคัญในการสอบสวนเด็ก จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละวิชาชีพ

2.4.2.1 อัยการ

การสอบสวนจะเริ่มขึ้นเมื่อรู้ถึงความสงสัยว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะรู้โดยมีบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย หรือผู้พบเห็นมาร้องทุกข์กล่าวโทษกับพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานสอบสวนนั้นรู้ด้วยตนเอง หรือผู้เสียหายอาจประสงค์จะฟ้องดำเนินคดีต่อศาลด้วยตนเองโดยไม่ผ่านเจ้าพนักงาน แต่สำหรับการดำเนินคดีที่เริ่มต้นโดยการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ การสอบสวนนั้นถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะหากพนักงานอัยการจะนำคดีนั้นมาฟ้องต่อศาล ศาลก็จะถือว่าพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีนั้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง³²

อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้นได้แบ่งแยกการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันอย่างชัดเจน³³ คือ

1) พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการสอบสวนเพียงลำพังองค์กรเดียว จนกระทั่งทำความเข้าใจเห็นเสนอพนักงานอัยการ

2) พนักงานอัยการ เป็นเพียงผู้ไต่ตรองคดีที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาเท่านั้น

แต่ในความเป็นจริงในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องควรที่จะเป็นกระบวนการเดียวกัน ดังเช่น ในหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศยุโรปภาคพื้นนั้น ไม่มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นโดยทางกฎหมายหรือโดยทางปฏิบัติ การดำเนินกระบวนการในชั้นสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้ และดำเนินการทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการฝ่ายเดียว ส่วนเจ้าพนักงานอื่นนั้นมิฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น³⁴

³² มาตรา 121 วรรค 1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

³³ จิตติมา ศรีอโนมัย. (2549). การสอบสวนฟ้องร้อง: ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทย. หน้า 41-42.

³⁴ คณิต ฅ นกร. เล่มเดิม. หน้า 41-42.

ด้วยเหตุผลที่มีการแยกอำนาจการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันอย่างชัดเจน ทำให้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการมีอย่างจำกัด กล่าวคือ พนักงานอัยการซึ่งไม่เคยรู้เรื่องการสอบสวนในคดีมาก่อนเลยจนกระทั่งได้รับสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวน (มาตรา 141 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ดังนั้นก่อนการสั่งคดีจึงต้องใช้เวลาศึกษาสำนวนอีกครั้งหนึ่งทำให้เสียเวลาเป็นอย่างมาก³⁵ อีกทั้งเมื่อพนักงานอัยการไม่สามารถรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษได้เอง และไม่สามารถดำเนินการสอบสวนหรือเข้าควบคุมการสอบสวนของตำรวจหรือสั่งการแก่เจ้าพนักงานตำรวจได้ แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจในการสอบสวนเพิ่มเติมก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักไม่ได้ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรอีกด้วย

อีกทั้งการสอบสวนจะต้องไม่เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และโดยในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหานั้น ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ฉะนั้นหากให้พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจและหน้าที่ต่างคนต่างทำ กรณีก็อาจจะเป็นการกระทบต่อหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้อหนึ่งที่ว่า “บุคคลใดจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน” (ne bis in idem)³⁶ อีกด้วย

ปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้บทบาทของพนักงานอัยการมีเพิ่มขึ้นจากเดิม คือสามารถเข้าร่วมฟังการถามปากคำในคดีที่ พยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามมาตรา 133 ทวิ และมาตรา 134/2 ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ทำให้ตายโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพจะต้องมีพนักงานอัยการร่วมในการชันสูตรและการทำสำนวนการชันสูตรด้วย ตามมาตรา 155 วรรคสามและวรรคสี่ และสามารถเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนได้ในกรณีที่อัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานอัยการเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีความผิดอาญาที่เกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20 วรรคสาม³⁷

ในกรณีที่ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมฟังการสอบสวนเด็กและเยาวชนนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนในการช่วยให้การถามปากคำเด็กได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วน และสามารถนำไปเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาในศาลได้ ทั้งนี้ เพราะในคดีอาญาทั่วไป

³⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย: ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ.” *คูลพาท*, 4 (43). หน้า 10.

³⁶ คณิต ฅ นกร. เล่มเดิม. หน้า 428.

³⁷ ณรงค์ ใจหาญ ข (2550). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. หน้า 95.

พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ถามปากคำพยานบุคคลในชั้นสอบสวน และเมื่อสอบสวนเสร็จจะส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการเพื่อวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน และทำคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง หรือถ้าเห็นว่าพนักงานสอบสวนยังสอบปากคำที่ไม่ครบถ้วนหรือไม่ครบประเด็นก็จะสั่งให้พนักงานสอบสวนสอบสวนพยานนั้นเพิ่มเติม อันทำให้การสอบสวนเกิดความต่อเนื่อง พนักงานอัยการก็จะได้รับข้อมูลการสอบสวนตั้งแต่ต้น อีกทั้งยังเกิดผลดีต่อเด็กด้วยเพราะเมื่อการสอบสวนได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนแล้วก็ทำให้การสอบสวนกระทำเพียงครั้งเดียว ไม่ทำให้เด็กต้องเข้าร่วมในการถามปากคำซ้ำซาก เป็นการลดการตอกย้ำทางด้านจิตใจของเด็กและเยาวชน

2.4.2.2 นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา

นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาถือเป็นอีกวิชาชีพหนึ่งที่เข้าร่วมปฏิบัติงานในด้านการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพเด็กในสังคม ซึ่งหลักการทำงานเป็นการทำงานตามภาระหน้าที่โดยทั่วไป เป็นให้ความช่วยเหลือแบบตัวต่อตัวในลักษณะเป็นการเฉพาะรายบุคคลแก่ผู้ที่เดือดร้อน โดยนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาจะเป็นผู้ปรับวิสัยทัศน์ในการทำงานให้เหมาะสมสอดคล้องต้องกันกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ โดยเน้นการป้องกันปัญหาสังคม พัฒนาคุณภาพประชาชนและสังคมมากขึ้น

ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ต่อเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีความรู้ในเรื่องสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างดี มิฉะนั้นแล้วย่อมไม่สามารถทราบได้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดเพราะสาเหตุอะไร ซึ่งจะเป็เหตุให้การปฏิบัติหน้าที่ดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กหรือเยาวชนบางคนกระทำความผิดโดยมีสาเหตุแห่งการกระทำความผิดหลายสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กกระทำความผิด สาเหตุใดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กกระทำความผิด สาเหตุใดเป็นสาเหตุข้างเคียงที่เป็นเหตุสนับสนุนให้เด็กมีความโน้มเอียงไปในทางกระทำความผิดยิ่งขึ้น

เสาวณี ถวิลแก้ว³⁸ ได้วิเคราะห์บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับนี้ เห็นว่านักสังคมสงเคราะห์น่าจะมีบทบาทหน้าที่ร่วมกับวิชาชีพอื่นๆ ในแนวทางดังต่อไปนี้

1) บทบาทมหภาค (ระดับผู้บริหาร) ได้แก่ การดำเนินการในฐานะผู้วางแผนรวบรวม

นักสังคมสงเคราะห์จัดทำทะเบียน การกำหนดคุณสมบัติของนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งหมายถึงการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาชีพซึ่งจะต้องนำไปถึงบทบาทในการกำหนดใบประกอบวิชาชีพ การเป็นองค์กรด้านการฝึกอบรมบุคลากรรวมกับสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายตามฉบับนี้ รวมไปถึงบทบาทในการเสนอแนะทางข้อคิดเห็นในการออกกฎหมาย

³⁸ พงษ์ราตรี หิรัญเกิด. เล่มเดิม. หน้า 9.

กฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและในอนาคตองค์กรหลักของนักสังคมสงเคราะห์ ทั้งด้านวิชาชีพ และสถาบันการศึกษาที่จะต้องร่วมมือกันผลักดันให้มีผู้กำหนดมาตรฐานการประกอบวิชาชีพขึ้นเป็นองค์กรตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องมีหน้าที่ให้ไปประกอบวิชาชีพ รวมไปถึงการควบคุมจรรยาบรรณของวิชาชีพด้วยอย่างชัดเจน

2) ระดับผู้ปฏิบัติ นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีบทบาทที่ชัดเจน ดังนี้

(1) บทบาทในฐานะนักวิชาชีพ ซึ่งจะต้องมีองค์ความรู้ในทางวิชาชีพอย่างแท้จริง รวมทั้งสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นจะต้องมีความรอบรู้ในวิชาชีพของผู้ที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น ศาล ผู้พิพากษา ทนายความ ตำรวจ ฯลฯ รวมทั้งเรียนรู้ในกระบวนการยุติธรรมและต้องรอบรู้ในกรอบที่แสดงบทบาทหน้าที่ของตน

(2) บทบาทในฐานะผู้พิทักษ์คุ้มครอง ดูแลรักษาผลประโยชน์ของเด็ก ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม ดังนั้นจึงต้องมีความรู้เฉพาะทางในเรื่องของเด็ก วิธีที่จะปฏิบัติต่อเด็ก และสิทธิของเด็กที่พึงมี พึงเป็นและพึงได้รับ โดยนำไปดำเนินการในฐานะนักวิชาชีพตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์

(3) บทบาทในฐานะผู้ทำงานเป็นทีมหรือสหวิชาชีพ ซึ่งต้องสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดมีการวางแผนเพื่อปฏิบัติ และสามารถกำหนดแนวทางหรือบริการต่างๆ ที่จะนำมาดำเนินการได้ รวมทั้งสามารถผสมผสานแนวทางของวิชาชีพต่างๆ เพื่อสนองความต้องการที่เหมาะสมกับเด็กได้

(4) บทบาทในฐานะผู้ประสานทรัพยากร ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างคล่องตัวไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์หรืออื่นๆ ที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น ต้องมีความรู้เรื่องการใช้ห้องสอบสวนหรือแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในชุมชน เป็นต้น

ส่วนนักจิตวิทยานั้นถือเป็นบุคคลผู้ทำการศึกษาและวิจัยกระบวนการทางจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ วินิจฉัยและให้การบำบัดรักษาหรือป้องกันความผิดปกติ/ความแปรปรวนทางจิต โดยจะทำการทดสอบ วิเคราะห์ ตรวางวินิจฉัย เป็นที่ปรึกษาทางจิตวิทยาเกี่ยวกับบุคลิกภาพ เชาวปัญญา ความฉลาด ความสามารถ ทักษะคติ สภาพทางสมอง วุฒิภาวะทางจิตใจ ประเมินผล ให้คำปรึกษาแนะนำ บำบัดรักษาทางจิตวิทยา โดยจิตบำบัดรายบุคคล รายกลุ่ม ครอบครัวยุติบำบัด พฤติกรรมบำบัด ผลิตเอกสาร สื่อต่างๆ เผยแพร่ความรู้ เพื่อส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิต ควบคุมและรักษาการติดยาและสารเสพติด ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กระทบพันธุ สังคม อาชีพ และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่องานจิตและพฤติกรรมของบุคคล ให้คำปรึกษาแนะนำและบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิตของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลด้วยการสนทนาพร้อมทั้งติดตามผล ในกรณีที่ยากแก่การบำบัดรักษาจำเป็นต้องขอความร่วมมือกับสมาชิกในครอบครัว เจ้าหน้าที่หรือ

ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาร่วมแก้ปัญหาในการบำบัดรักษาหรือปัญหาต่างๆ ศึกษาองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา เพื่อการบำบัดรักษาและป้องกันอาการป่วยทางจิตและอารมณ์หรือการแปรปรวนทางพฤติกรรมรวมถึงการเชื่อมโยงระหว่างวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เขียนรายงานและเอกสารทางวิชาการ ปฏิบัติหน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องและความคุ้มครองแก่ผู้ปฏิบัติงานอื่น

สำหรับบทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ทางด้านกฎหมายนั้นจะเข้ามาช่วยพิทักษ์สิทธิประโยชน์ให้แก่บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือพยาน ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของการพิทักษ์สิทธิประโยชน์อยู่ที่การจัดอุปสรรคที่ขัดขวางสิทธิมนุษยชนในการได้รับบริการสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม หรือความยุติธรรม เพื่อสร้างความยุติธรรมให้แก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือจากนักสังคมสงเคราะห์ โดยต้องศึกษาเรื่องราวต่างๆ หาสาเหตุและปัญหาที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

สำหรับการดำเนินการทางด้านกระบวนการยุติธรรมนั้น นักจิตวิทยามีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นบุคคลผู้มีความเข้าใจสภาพจิตใจของบุคคล ทำให้สามารถวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำ ความผิดของบุคคลได้ ผลจากการวิเคราะห์นั้นจะนำไปสู่สาเหตุของการกระทำ ความผิดและสามารถที่จะทวงแก้ไข ฟ้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างตรงกับสาเหตุ เมื่อมีการแก้ไข ฟ้นฟูบุคคลได้ตรงกับสาเหตุของการกระทำ ความผิดแล้วก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวไม่หวนกลับมากระทำความผิดอีกครั้ง

นอกจากนี้นักจิตวิทยาก็มีส่วนเข้ามาช่วยกระบวนการถามปากคำเด็กอีกด้วย เพราะนักจิตวิทยาสามารถสร้างสัมพันธภาพให้กับเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ดี โดยสามารถสร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเองให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี จึงทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เป็นมิตร ง่ายต่อการซักถาม อีกทั้งนักจิตวิทยาจะใช้ภาษาที่เหมาะสมกับเด็ก สามารถอธิบายกระบวนการในการสอบสวนให้เด็กเข้าใจได้เพราะจะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สามารถเข้าถึงความจริงจากเด็กได้มากที่สุด

คุณสมบัติของนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่จะเข้าร่วมในการสอบสวน³⁹

การที่บุคคลใดต้องการที่จะเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมของนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์นั้นจะต้องมีคุณสมบัติสำหรับผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน ดังนี้

- (1) อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี
- (2) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาสาขาหนึ่งดังต่อไปนี้

ด้านจิตวิทยา แพทย์ศาสตร์ สาขากุมารเวชศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ สาขาการพยาบาล/สุขภาพจิตเวช สังคมสงเคราะห์ และเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

³⁹ กฎกระทรวง. (2543, 15 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 117, ตอน 85 ก. หน้า 12.

โดยมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาสาขาอื่น โดยผ่านการอบรมหลักสูตรการให้คำปรึกษาหรือการสังคมสงเคราะห์ที่จัดหรือรับรองโดยหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรวิชาชีพและเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(3) มีอรรถาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

(4) ผ่านการอบรมความรู้ตามหลักสูตรที่กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หรือกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขรับรอง โดยหลักสูตรอย่างน้อยต้องประกอบด้วยวิชาดังต่อไปนี้ คือ ความรู้ว่าด้วยการกระทำทารุณกรรมและการทอดทิ้งเด็ก การบำบัดฟื้นฟูเด็ก จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก การทำงานแบบสหวิชาชีพ เทคนิคในการซักถามเด็ก ความรู้ว่าด้วยกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ความรู้ว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา และการสืบพยานในศาล และความรู้ว่าด้วยพยานหลักฐาน

(5) ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงยุติธรรม

2.4.2.3 บุคคลที่เด็กร้องขอ

เหตุผลของการมีบุคคลที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยนี้ เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นใจ ที่มีผู้ที่ตนไว้วางใจหรือคุ้นเคยอยู่ด้วย เนื่องจากการที่ต้องมาให้ปากคำเด็กต้องเผชิญกับพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งตนไม่เคยรู้จักมาก่อน หรือแม้แต่ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ซึ่งรู้สึกการพูดคุยกับเด็ก แต่ในความรู้สึกของเด็กก็ยังคงเป็นคนแปลกหน้าอยู่ดี ดังนั้น บุคคลที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยจึงมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เด็กรู้สึกตื่นเต้นและลดความตึงเครียดอันเกิดจากการต้องให้ถ้อยคำต่อหน้าคนที่ตนไม่คุ้นเคย

ถึงแม้ว่ากฎหมายไทยจะไม่ระบุว่าบุคคลที่เด็กร้องขอให้อยู่ร่วมในการถามปากคำ จะต้องเป็นบุคคลประเภทใดดังเช่นในกฎหมายบางประเทศ และไม่บังคับให้ต้องมีบุคคลดังกล่าวอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กเสมอไป ทั้งนี้เนื่องจากจะต้องเป็นกรณีที่เด็กร้องขอให้บุคคลดังกล่าวอยู่ด้วยจึงจะเข้าไปได้ แต่ถ้าพิจารณาจากเหตุผลของการมีบุคคลที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยซึ่งต้องการให้เด็กมีความอบอุ่นใจในระหว่างการให้ปากคำ พนักงานสอบสวนควรต้องถามเด็กว่าต้องการให้มีผู้ใดอยู่ด้วยในระหว่างให้ปากคำหรือไม่ และบุคคลที่เหมาะสมที่จะอยู่ด้วยน่าจะเป็นบิดามารดา หรือญาติสนิทที่อยู่กับเด็กหรือเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน หรืออาจเป็นผู้ปกครองหรือครูประจำชั้นของเด็กก็ได้ เพราะ บุคคลดังกล่าวจะทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นใจและสามารถช่วยเจ้าพนักงานในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงหรือทำความเข้าใจคำตอบของเด็กที่มีความหมายเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์ในคดีได้

ซึ่งจะมีผลให้เด็กให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานในการให้ปากคำได้ดีกว่าการที่เด็กจะให้ปากคำโดยไม่มีบุคคลดังกล่าว⁴⁰

2.5 แนวคิดเกณฑ์อายุขั้นต่ำและขั้นสูงของเด็กในการรับผิดทางอาญา

2.5.1 ความเป็นมาเกณฑ์อายุขั้นต่ำและขั้นสูงของเด็กในการรับผิดทางอาญา

เกณฑ์อายุของเด็ก ถ้ากำหนดอายุขั้นต่ำเพียงใดเด็กที่อยู่ในข่ายแห่งการสงเคราะห์ก็มีจำนวนน้อยลงเพียงนั้น การกำหนดอายุของเด็กจึงมีผลทำให้เด็กต้องมาปะปนกับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งอาจทำให้เด็กเสียคนได้ เพราะอาจชักจูงไปให้เด็กไปในทางที่ผิดแบบยากที่จะเยียวยา

เดิมทีการแบ่งเกณฑ์อายุเด็กนั้นพิจารณาจากความรู้ผิดชอบของเด็กและเยาวชน จึงแบ่งเอาที่เกณฑ์อายุ 14 ปีลงมาขึ้นหนึ่ง และกว่า 14 ปีขึ้นไปอีกขึ้นหนึ่ง ให้ศาลสั่งใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแตกต่างกันได้ ความจริงยังมีกฎหมายของบางประเทศเกี่ยวกับการสงเคราะห์เด็กก่อนกระทำผิดอาญาได้แบ่งอายุเด็กออกเป็นหลายชั้นกว่านี้ เช่น เด็กอ่อน (Infant) เด็กอนุบาล (Pre-school child) เด็ก (Child) เยาวชน (Young person) และบุคคลวัยรุ่น (Young adult) เป็นต้น 2 จำพวกแรกถ้ากระทำผิดอาญายังไม่มีควมรับผิดชอบทางอาญาส่วน 3 พวกหลังมีความรับผิดชอบทางอาญาแล้ว

ส่วนในคดีเด็กส่วนแบ่งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาความรู้ผิดชอบของเด็กอย่างคดีเด็กส่วนอาญา คงพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถในการทำนิติกรรมเป็นสำคัญจึงมิได้แยกออกเป็นเด็กและเยาวชน และใช้เกณฑ์อายุของผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเหมือนคดีแพ่งทั่วไป

การหาหลักฐานอายุเด็กอาจหาได้จากสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน ทะเบียนทหารหรือใบกองเกิน หลักฐานทางโรงเรียน บัตรประจำตัวประชาชน หลักฐานจากคดีเดิม (ถ้ามี) หรือถ้าหาหลักฐานอายุจากอะไรไม่ได้เลย อาจใช้วิธีส่งตัวเด็กไปให้แพทย์ทางนิติเวชวิทยาตรวจร่างกาย กระดูก ฟัน เพื่อวินิจฉัยอายุก็ได้⁴¹

ประเทศไทย มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 8 ได้บัญญัติให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลจังหวัดในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด... ฯลฯ ซึ่งมาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่าเด็กและเยาวชนไว้ว่า

⁴⁰ ณรงค์ ใจหาญ ค. (2543, กันยายน). “การถามปากคำเด็กในคดีอาญา: หลักกฎหมายและทางปฏิบัติ.” *วารสารนิติศาสตร์*, 30 (3). หน้า 362.

⁴¹ สว่าง สนิะสมิต. เล่มเดิม. หน้า 93.

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่าเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินกว่าสิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่าสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่ให้ความหมายถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

หมายความว่า ถ้าบุคคลอายุเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ยังไม่เกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ ถือว่าเป็น “เด็ก” และบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ถือว่าเป็น “เยาวชน” ได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และเป็นคดีที่จะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลคดีเด็กและเยาวชนแล้ว ก็จะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นมาดำเนินคดีในศาลคดีเด็กและเยาวชนที่มีเขตอำนาจ โดยไม่มีการแบ่งแยกลักษณะของความผิดว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรง คงพิจารณาเฉพาะในเรื่องเกณฑ์อายุของบุคคลผู้กระทำความผิดที่จะต้องเป็นบุคคลที่มีเกณฑ์อายุระหว่างเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์เท่านั้น

ทั้งนี้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2494 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ได้บัญญัติเกณฑ์อายุความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้

- (1) เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการเป็นความผิดของกฎหมาย เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ
- (2) เด็กอายุกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการเป็นความผิดกฎหมาย เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
- (3) เด็กที่อายุกว่าสิบสี่ปีแต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้นในอันที่วินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงถึงหนึ่งก็ได้
- (4) ผู้ที่มีอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือถึงหนึ่งก็ได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติซึ่งใช้อำนาจการปกครองประเทศอยู่ในขณะนั้น ได้พิจารณาเห็นว่า เยาวชนที่มีอายุเกินกว่า 16 ปีบริบูรณ์ได้กระทำความผิดอาญาในลักษณะร้ายแรงมากขึ้นอันเป็นภัยต่อสังคมส่วนรวม และเห็นว่าเยาวชนผู้ที่ได้กระทำความผิดดังกล่าวมีความรู้สึกรับผิดชอบพอสมควรแล้ว การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไม่เหมาะสมกับบุคคลประเภทนี้ และเพื่อเป็นการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรม หัวหน้าคณะปฏิวัติเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะ

แก้ไขกฎหมายให้ความผิดบางอย่างและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นไปรับการพิจารณาพิพากษาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา และได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163 ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2515 ยกเลิกความในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 โดยให้ใช้ข้อความใหม่แทนดังนี้

“มาตรา 8 ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลจังหวัดในคดีดังต่อไปนี้

(1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เว้นแต่คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเยาวชนซึ่งอายุเกินกว่า 16 ปีบริบูรณ์กระทำความผิดตามมาตรา 277 ทวิ มาตรา 277 ตร มาตรา 280 มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 313 มาตรา 314 มาตรา 315 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายอาญา...”

จากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุของบุคคลที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นใหม่สำหรับผิดบางประเภทตามมาตราที่ระบุไว้ ถ้าเยาวชนได้ทำความผิดในขณะที่มีอายุเกินกว่า 16 ปีแล้ว จะต้องถูกนำไปดำเนินคดียังศาลธรรมดาทันที

ประกาศของคณะปฏิวัติใช้คำว่า “เยาวชนซึ่งอายุเกินกว่า 16 ปีบริบูรณ์ กระทำความผิด...” นั้น น่าจะหมายความว่าเฉพาะเยาวชนที่กระทำความผิดในขณะที่มีอายุเกินกว่า 16 ปีบริบูรณ์เท่านั้น ซึ่งหัวหน้าคณะปฏิวัติเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้สึกผิดชอบพอสมควรแล้ว และประสงค์ให้ได้รับการพิจารณาในศาลธรรมดา อันเป็นการตัดสิทธิและประโยชน์ที่ควรได้รับจากการเป็นเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน การแปลความให้รวมถึงเยาวชนที่ได้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุยังไม่เกิน 16 ปีบริบูรณ์ด้วย น่าจะเป็นการแปลความกว้างเกินความประสงค์ของกฎหมายและไม่ชอบ เพราะเป็นการแปลความที่เป็นผลร้ายแก่เยาวชนมากกว่า และการแปลความในประกาศของคณะปฏิวัติว่า ไม่หมายความว่าถึงเยาวชนที่ได้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุยังไม่เกิน 16 ปีบริบูรณ์นี้ โดยถือว่าเยาวชนที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ต้องถือว่ายังอยู่ในวิสัยที่จะอบรมดูแลสั่งสอนแก้ไขได้อยู่ แต่เด็กที่มีอายุเกินกว่า 16 ปีบริบูรณ์และกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติระบุไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะเท่านั้นที่จะต้องไปขึ้นศาลธรรมดา นอกนั้นก็ถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเด็กและเยาวชนที่ได้บัญญัติไว้⁴²

ปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2551 โดยกำหนดเกณฑ์อายุดังนี้

⁴² อรรถาธิษฐานบุตร. (2532, มีนาคม-เมษายน). “การพิจารณาอายุของเยาวชนตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163.” *ศุลพาฬ*. หน้า 46-50.

- (1) เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไม่ต้องรับโทษ
- (2) เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็ก⁴³ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
- (3) เด็กที่อายุกว่าสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้นในอันที่วินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงถึงหนึ่งก็ได้

⁴³ วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2551

- (1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้
- (2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปีและกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งหมื่นบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น
- ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครองและศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่าจะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้
- ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลนั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว
- (3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุ้มครองประพฤติดังเด็กนั้น
- (4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น นอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรม และสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือให้ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นก็ได้ หรือ
- (5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

(4) ผู้ที่มีอายุกว่าสิบแปดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

เหตุที่ต้องมีการบัญญัติเกณฑ์อายุขั้นต่ำและขั้นสูงสำหรับเด็กและเยาวชนใหม่ก็เนื่องจากปัจจุบันการกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กในกรณีที่เด็กกระทำความผิดทางอาญายังไม่เหมาะสม และยังไม่สอดคล้องกับเกณฑ์อายุของเด็กที่กำหนดในกฎหมายหลายฉบับของไทย และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ของสหประชาชาติที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี โดยการศึกษาทางการแพทย์แสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีอายุระหว่างเจ็ดปีถึงสิบสองปี มีพัฒนาการด้วยความคิดสติปัญญาและจริยธรรมยังไม่สมบูรณ์ขาดความรู้ลึกซึ้งชอบชั่วดี และไม่สามารถคาดการณ์ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนได้ ประกอบกับได้มีการศึกษาสถิติในการกระทำความผิดของเด็กช่วงวัยต่างๆ ปรากฏว่าเด็กที่มีอายุระหว่างเจ็ดปีถึงสิบสองปีมีสถิติการกระทำความผิดน้อยหรือไม่มีเลย นอกจากนี้ กฎหมายของไทยหลายฉบับกำหนดเกณฑ์อายุเด็กไว้ที่อายุสิบห้าปี เช่น มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก แสดงให้เห็นว่าเด็กอายุสิบห้าปี กฎหมายยอมรับว่าเริ่มก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ มีความสามารถรับผิดชอบได้ ประกอบกับเด็กช่วงอายุดังกล่าวยังอยู่ในวัยเรียน สมควรได้รับโอกาสเพื่อบำบัดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากกว่าจะมารับโทษทางอาญา ในขณะเดียวกันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ของสหประชาชาติและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ก็ได้กำหนดเกณฑ์อายุเด็กไว้ที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเพื่อกำหนดเกณฑ์อายุเด็กในกรณีที่เด็กกระทำความผิดอาญาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายของไทยและอนุสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าว

2.5.2 แนวคิดเกณฑ์อายุขั้นต่ำและขั้นสูงของเด็กในการรับผิดทางอาญา

2.5.2.1 การกระทำความผิดของเด็ก

การกระทำความผิด (Delinquency) โดยพื้นฐานมีลักษณะคล้ายกับการประกอบอาชญากรรม (Criminality) แต่ความผิดของเด็กและเยาวชนนั้น โดยทั่วไปใช้สถานะบุคคลและอายุเป็นเกณฑ์ ในการพิจารณาโดยเฉพาะอายุเป็นเส้นแบ่งความรู้ลึกซึ้งชอบและการลงโทษ ถ้าหากไม่มีเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับการกระทำผิดของผู้ใหญ่ ซึ่งความคิดและการตัดสินใจ รวมทั้งจริยธรรมต่อการกระทำผิด ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ย่อมแตกต่างกัน รวมทั้งการแยกระหว่างความดีกับความชั่ว ความถูกกับความผิด ซึ่งความแตกต่าง

ทางด้านอายุ จะก่อให้เกิดผลต่างทางด้านบุคลิกภาพ สังคม จริยธรรมอย่างมาก โดยสันนิษฐานว่า ผู้ใหญ่จะมีความรอบรู้ทางสังคม จริยธรรม และมีบุคลิกภาพที่เจริญเติบโตมากกว่าเด็ก

1) สาเหตุการกระทำผิดของเด็ก

การกระทำผิดของเด็กในความเห็นทางการแพทย์ อาจมีสาเหตุจากหลายประการ ดังนี้

(1) ด้านพัฒนาการของสมองและจิตใจ การพัฒนาสมองเด็กอายุ 7 ปี ยังไม่สามารถเข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างถ่องแท้ ไม่สามารถแยกแยะผิดถูกได้อย่างชัดเจน ซึ่งแพทย์สามารถยืนยันความเห็นนี้โดยสามารถพิสูจน์ได้ทั้งวิธีปฏิบัติและการตรวจในทางการแพทย์หากพิจารณาในทางการแพทย์แล้ว เด็กอายุ 10 ปีจะสามารถบรรลุภาวะหน้าที่ของสมอง ทั้งในด้านโครงสร้างของสมอง การรับรู้ความเข้าใจ แยกแยะถูกผิดได้พอสมควร อย่างไรก็ตาม แม้การอบรมสั่งสอนจะทำให้เด็กแยกแยะความถูกผิดได้ แต่เด็กก็ยังไม่เข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้รับการอบรมสั่งสอนได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเด็กอายุต่ำกว่า 10 ปีลงมาจะมองในด้านรูปธรรม ไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างในด้านรูปธรรมกับนามธรรมได้ และไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ตนกระทำคืออะไร มีความหมายอย่างไร เด็กอายุต่ำกว่า 10 ปี จะมีมุมมองความคิดที่แคบโดยถือว่าตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง ไม่เข้าใจผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง เช่น เด็กอายุ 9-10 ปี ไม่รู้เกี่ยวกับเรื่องความตาย และแม้ว่าเด็กจะสามารถเข้าใจได้บ้างบางส่วนว่า เมื่อกระทำใ้บุคคลตายแล้วนั้นก็ไม่สามารถมีชีวิตขึ้นมาอีกได้ เด็กก็จะไม่คิดว่าการทำให้บุคคลอื่นตายเป็นเรื่องร้ายแรง และจะเกิดผลกระทบอย่างไร เด็กอายุ 11 ปีขึ้นไปจะเริ่มสามารถมีความคิดแยกแยะความแตกต่างระหว่างนามธรรมและรูปธรรมได้ดีกว่า แต่ด้วยประสบการณ์ที่ยังน้อยเด็กจึงเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาให้เจริญเติบโตได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อให้เป็นผู้มีความรู้มากขึ้น รู้ถึงการกระทำของตนเองรวมทั้งผลลัพธ์ของการกระทำที่อาจตามมา อันอาจทำให้สามารถยับยั้งการกระทำของตนเองได้ ดังนั้น จึงควรให้โอกาสเด็กในการที่จะปรับปรุงพัฒนาการของตนทั้งร่างกายและจิตใจโดยควรให้มีการฝึกอบรมอย่างเข้มงวดจนกว่าจะมีอายุครบ 18 ปี

(2) อายุจิตใจของเด็ก เป็นข้อควรพิจารณาอย่างยิ่ง ในการกระทำผิดของเด็กมิใช่พิจารณาเพียงแต่อายุกายของเด็ก เพราะเด็กที่กระทำความผิดบางคนนั้นอาจมีลักษณะอาการปัญญาอ่อน มีการเจริญเติบโตทางกายภาพเท่านั้น แต่ความคิดจะไม่เติบโตเท่ากับอายุที่แท้จริง

(3) ความรุนแรงในพฤติกรรม การที่เด็กถูกกระทบกระเทือนทางสมอง จากการอบรมในครอบครัวที่มีความรุนแรง หรือถูกกระตุ้นด้วยสื่อและเด็กที่เป็นโรคร้ายแรงมักจะมีปัญหาทางสมองเสมออันเป็นผลให้ระบบสมองของเด็กผิดปกติได้ ซึ่งอาจทำให้เด็กแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความรุนแรงด้วยเช่นกัน

เด็กที่มีการกระทำรุนแรงนั้น การแก้ปัญหาเมื่อจะดำเนินคดีทางกฎหมายแก่เด็กนั้น ควรให้เด็กที่กระทำความผิดได้รับการตรวจทางการแพทย์ก่อนทุกราย โดยแพทย์ทางสมอง กาย จิต ในการตรวจจิตนั้นจะต้องใช้จิตแพทย์เด็กเป็นผู้ตรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และเป็นแพทย์ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ เนื่องจากในสภาพปัจจุบันมีหลายโรคที่ทำให้เด็กกระทำความผิดรุนแรงจนไม่สามารถยับยั้งตนเองได้ เนื่องจากมีสรีระประสาทที่ผิดปกติ เช่น โรคสมาธิสั้น โรคลมชัก โรคทางสมอง นอกจากนี้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 11-12 ปีขึ้นไป เป็นโรคอารมณ์ซึมเศร้า หรือโรคอารมณ์คลุ้มคลั่ง เพราะฉะนั้น หากมีการพิจารณาที่จะไม่ลงโทษแก่เด็กทางอาญาแล้ว ควรมีมาตรการเพื่อการเยียวยารักษาแก่เด็กที่กระทำความผิด ก่อนที่จะส่งตัวเด็กกลับคืนสู่ครอบครัว โดยใช้ข้อวินิจฉัยทางการแพทย์เกี่ยวกับความรุนแรงของการกระทำของเด็กสามารถแก้ปัญหาเพื่อหาสาเหตุในอันที่จะลดความรุนแรงลงได้จากผลงานการศึกษาวิจัยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ได้พยากรณ์ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่ เช่น เด็กวัย 5 ปี หากมีพฤติกรรมที่ชอบกระทำรุนแรง เมื่อเป็นวัยรุ่นจะมีพฤติกรรมที่มีลักษณะที่เป็นการต่อต้านสังคมและชอบกระทำรุนแรงและไม่สำนึกผิด บุคคลเหล่านี้จะกลายเป็นอาชญากรเมื่อเป็นผู้ใหญ่ อันจะเป็นอันตรายต่อสังคมในอนาคต ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการในทางการแพทย์เพื่อการตรวจวินิจฉัย และรักษาเด็กเหล่านี้ก่อนจะเกิดปัญหาแก่สังคมในอนาคต

ในระบบกฎหมาย Common Law โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเด็กมีเจตนาและได้มีการกระทำผิดครบองค์ประกอบความผิดในทำนองเดียวกับที่ผู้ใหญ่กระทำผิด ดังนั้นในกรณีเด็กที่กระทำผิดอายุขึ้นต่ำมากๆ ย่อมเป็นการยากที่จะพิสูจน์เจตนาและการกระทำความผิดของเด็ก เนื่องจากมีข้อสันนิษฐานเรื่อง Doli incapax ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย Common Law

Doli incapax เป็นภาษาลาตินหมายถึง ไม่สามารถกระทำผิดได้ เป็นข้อสันนิษฐานว่าเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี ยังไม่สามารถรู้ได้ว่าการกระทำผิดทางอาญาเป็นความผิดจึงได้รับการสันนิษฐานว่าไม่สามารถรับผิดทางอาญาได้ เนื่องจากไม่มีเจตนา สืบเนื่องจากการฟ้องร้องใดๆ จะต้องพิสูจน์ได้ว่าเด็กกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา และขณะที่กระทำความผิดนั้นเด็กจะต้องรู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งแตกต่างจากการกระทำผิดตามประสาชุกชนของเด็ก ความสามารถในการกระทำความผิดนั้นเด็กต้องได้รู้ว่ามีสิ่งใดผิด และต้องรู้ถึงผลของการกระทำว่ามีความร้ายแรงเพียงใด ซึ่งผลที่ตามมานี้ หากเด็กมีโอกาสรู้ได้ก็อาจไม่กระทำการดังกล่าว กระบวนการทางความคิดเหล่านี้ ต้องสั่งสมจากประสบการณ์ ประกอบกับวุฒิภาวะซึ่งมีความพร้อมทางอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นการที่เด็กมีอายุน้อยเกินไป (ต่ำกว่า 10 ปี) จะไม่สามารถสั่งสมประสบการณ์เหล่านี้ได้ จึงไม่สมควรถูกลงโทษในความผิดที่ได้กระทำไป

2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพของเด็กและการกระทำผิด

ในช่วงขวบปีแรกนับเป็นช่วงที่สำคัญอย่างมากต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก แนวโน้มด้านอาชญากรรมของเด็กจะอยู่ในช่วง 2-3 ขวบ ซึ่งอาจส่งผลต่อการมีบุคลิกที่ก้าวร้าวตลอดชีวิต เนื่องจากการศึกษาอย่างต่อเนื่องและผลแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรงเป็นลักษณะนิสัยที่ถาวร โดยหากเริ่มมีความก้าวร้าวแล้วก็จะมีแนวโน้มเกิดผลที่เลวร้ายลงกว่าเดิมในระยะยาวได้ พฤติกรรมก้าวร้าวในผู้ชายจะเริ่มในช่วงอายุ 2 ขวบ โดยจะเพิ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงวัยเด็กตอนกลางถึงวัยรุ่น เด็กที่ไม่สามารถควบคุมความก้าวร้าวได้ในช่วงอายุ 3 ขวบ จะแสดงให้เห็นความถาวรของพฤติกรรมที่ผิดปกติได้เมื่ออายุ 6, 9 และ 13 ปี และพฤติกรรมต่อต้านสังคมอย่างรุนแรงจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการต่อต้านอย่างมากในเด็กช่วงวัยรุ่นและวัยรุ่น

การปรับปรุงเกณฑ์อายุขั้นต่ำและขั้นสูงที่ต้องรับผิดทางอาญาให้สูงขึ้น ซึ่งการศึกษาข้อมูลทางด้านจิตวิทยาเรื่องการพัฒนาด้านอารมณ์ของเด็กในระยะเริ่มแรกจนถึงช่วงอายุ 8 ปีนั้น ได้รับอิทธิพลในการตอบสนองต่อทารกกอย่างถูกต้อง บอร์นและเฮอร์เบิร์ต สรุปว่า “โครงการฝึกผู้ปกครองเป็นความหวังหลักสำหรับครอบครัวที่มีเด็กซึ่งก้าวร้าวมาก”

2.5.2.2 จิตวิทยาเด็กและเยาวชนกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การมีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการทำงาน จึงมีนักจิตวิทยาหลักกลุ่มที่ศึกษาพัฒนาการของวัยรุ่น และแต่ละกลุ่มก็ได้มีทัศนะต่อวัยรุ่นในมุมมองที่ต่างกันออกไป ดังนั้นในการเริ่มทำความเข้าใจวัยรุ่นจะได้เริ่มจากการสำรวจทฤษฎีพัฒนาการวัยรุ่นของนักจิตวิทยา ซึ่งทฤษฎีที่ดั่งขึ้นก็ย่อมจะนำไปสู่การใช้ปฏิบัติ คุณค่าของทฤษฎีอยู่ตรงที่ประโยชน์ ซึ่งหมายถึง อยู่ที่สามารถนำไปกลั่นกรองและทดสอบสมมุติฐาน พร้อมกันนั้นก็กระตุ้นให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ในแง่มุมใหม่ๆ อันจะช่วยให้มีโอกาสศึกษาพัฒนาการวัยรุ่นในหลายแง่มุมและทำให้เห็นภาพของวัยรุ่นได้ค่อนข้างสมบูรณ์⁴⁴ ซึ่งเด็กที่กระทำความผิดมักแสดงพฤติกรรมออกในลักษณะที่ต่อต้านสังคม (Anti-social behavior) เป็นภัยต่อสังคม และเด็กเกรมมักจะมาจากครอบครัวที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ได้ให้ความรักความเอาใจใส่แก่เด็กเท่าที่ควร จึงส่งผลให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปสู่การกระทำความผิดได้ง่ายมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น⁴⁵

⁴⁴ ฤกษ์ศรี คำชาย. (2542). จิตวิทยาและแนวเด็กวัยรุ่น. หน้า 15.

⁴⁵ สุชา จันทร์เอม. (2541). จิตวิทยาเด็กเกร. หน้า 2.

1. แนวคิดของแอนนา ฟรอยด์ (ANNA FREUD)⁴⁶

แอนนา ฟรอยด์ (1895-1982) เป็นบุตรสาวของฟรอยด์ ซึ่งฟรอยด์นั้นเป็นนักจิตวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดท่านหนึ่ง แอนนา ฟรอยด์สนใจเรื่องพัฒนาการของวัยรุ่นมากกว่าฟรอยด์ผู้เป็นบิดา แอนนา ฟรอยด์ ได้นำเอาแนวคิดฟรอยด์มาขยายความโดยเฉพาะในเรื่องของกระบวนการพัฒนาการของวัยรุ่นและโครงสร้างทางจิตของเด็กในระยะแตกเนื้อหนุ่มสาว แนวคิดของแอนนา ฟรอยด์ เป็นดังนี้

ประการแรก แอนนา ฟรอยด์ ให้ความเห็นว่า วัยรุ่นเป็นวัยของการเกิดความขัดแย้งภายในและแสดงออกให้เห็นในรูปของพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันเอง เช่น การยึดเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางกับการอุทิศตนให้กับสังคมและผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์แบบพาฝันกับเพศตรงข้ามกับการยุติความสัมพันธ์นั้นแบบทันทีทันใด การต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมกับการแยกตัวออกมาอยู่ตามลำพัง การคล้อยตามอำนาจกับการต่อต้านอำนาจ การยึดติดกับวัตถุกับการยึดอุดมการณ์ การมองโลกในแง่ดีกับในแง่ร้ายมีพฤติกรรมกระฉับกระเฉงกับเฉื่อยชา เป็นต้น

ประการที่สอง สาเหตุของการมีพฤติกรรมขัดแย้งกันเช่นนี้มาจากความไม่สมดุลทางความคิด ความขัดแย้งภายใน ประกอบกับเป็นระยะการแตกเนื้อหนุ่มสาวซึ่งจะมีแรงขัดตามสัญชาตญาณที่รุนแรงทั้งทางเพศ ความก้าวร้าว และความอยากรู้อยากเห็น และหากสัญชาตญาณเหล่านี้ได้รับการกระตุ้นมากขึ้นก็อาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้

ประการที่สาม เนื่องจากแรงขับที่เกิดจากอิดเพิ่มขึ้นในช่วงวัยรุ่น ซึ่งการเพิ่มของอิดเท่ากับเป็นการทำลายอีโกและซูเปอร์อีโกโดยตรง เมื่อกล่าวถึงอีโก แอนนา ฟรอยด์ หมายถึงผลรวมของกระบวนการทางสมองที่พุ่งเป้าไปยังการป้องกันตนเองทางใจ โดยใช้กระบวนการให้เหตุผล ส่วนซูเปอร์อีโก หากอีโกจัดการกับความขัดแย้งไม่ได้ เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะไม่สามารถยับยั้งสัญชาตญาณของตนเองได้ และแรงขับของอิดถูกควบคุมให้อยู่ในขอบเขตจำกัดไม่อาจหาช่องทางแสดงออกที่เหมาะสมได้ เด็กรู้จักเกิดปัญหาทางใจและแสดงออกมาในรูปของการใช้กลไกการป้องกันตัว

ประการที่สี่ แอนนา ฟรอยด์ เห็นว่านอกเสียจากว่าความขัดแย้งระหว่างอิด อีโก กับซูเปอร์อีโก ได้ถูกแก้ไขตั้งแต่วัยรุ่น มิเช่นนั้นแล้วผลที่ตามมาคือ การเกิดความสับสนทางอารมณ์ของบุคคลและจะใช้กลไกการป้องกันตน เช่น การเก็บกด การทดแทน การปฏิเสธ หรืออาจจะย้อนกลับไปสร้างอาการบางอย่าง เช่น ความกลัวอย่างไร้เหตุผล อาการฮิสทีเรีย อาการย้ำคิดย้ำทำตามความเห็นของแอนนา ฟรอยด์ การใช้กลไกการป้องกันตนแบบแยกตัวหรือการใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียวในวัยรุ่นนั้น เป็นการแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในความต้องการตามสัญชาตญาณของ

⁴⁶ บุญศรี คำหาบ. เล่มเดิม. หน้า 18-19.

ตนเอง นอกจากนั้นอาการทางประสาทที่เกิดขึ้นยังเป็นสัญญาณของความสำเร็จส่วนหนึ่งในการทำงานของอีโก และซูเปอร์อีโก แต่สิ่งที่ต้องถ่ายทอดแทนไปคือความเป็นปกติของจิตใจ อย่างไรก็ตามแอนนา ฟรอยด์รู้สึกว่าการกลมกลืนระหว่างอีโด อีโกและซูเปอร์อีโกเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ และเป็นเรื่องปกติที่จะเกิดขึ้นกับวัยรุ่น หากในระยะเวลาหยุดพักนั้นมีสิ่งที่เหมาะสมเกิดขึ้น 2 อย่างกับพวกเค้า อย่างแรกคือ ซูเปอร์อีโกพัฒนาไปอย่างเหมาะสม โดยไม่ยับยั้งสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์มากเกินไป เพราะการยับยั้งความต้องการดังกล่าวมากเกินไปจะก่อให้เกิดความรู้สึกผิดและวิตกกังวลอย่างรุนแรง และอย่างที่สอง คือ การที่อีโกแข็งแกร่งพอและเก่งพอที่จะจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างอีโดกับซูเปอร์อีโกได้

2. แนวคิดของอีริก อีริกสัน (Erik Erikson)⁴⁷

อีริกสัน (1902-1994) เป็นลูกศิษย์ของแอนนา ฟรอยด์ และเป็นนักจิตวิเคราะห์ร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงที่สุดท่านหนึ่ง อีริกสันได้เสนอทฤษฎีของตนเองซึ่งปรับมาจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์เดิมของ ฟรอยด์ โดยเสนอว่าขั้นตอนในการพัฒนาการของเด็กนั้นวัฒนธรรมของสังคมที่แวดล้อมอยู่เป็นสิ่งสำคัญอีริกสันเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (Psychosocial Development) สาระสำคัญในแนวคิดของอีริกสันที่ได้นำมาเสนอประกอบด้วย

1) ขั้นตอนพัฒนาการ

ตามความเห็นของอีริกสัน ภารกิจโดยรวมของบุคคลคือ การทำให้ได้มาซึ่งเอกลักษณ์ของอีโกในเชิงบวกเมื่อเติบโตจากขั้นหนึ่งสู่ขั้นหนึ่ง อีริกสันสนใจเรื่องอีโกมากและเน้นว่าอีโกเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เขาได้แบ่งขั้นตอนพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 8 ขั้น แต่ละขั้นแบ่งเป็น 2 ขั้ว ซึ่งขั้วหนึ่งเป็นบวกและอีกขั้วหนึ่งเป็นลบ โดยเริ่มตั้งแต่วัยทารกถึงวัยชรา ดังนี้

- (1) วัยทารก ความไว้วางใจ-ไม่ไว้วางใจ
- (2) วัยเด็กตอนต้น ความเป็นตัวของตัวเอง-ไม่มั่นใจในตนเอง
- (3) วัยเล่น ความคิดริเริ่ม-ความรู้สึกผิด
- (4) วัยเข้าโรงเรียน ความขยันหมั่นเพียร-ความรู้สึกต่ำต้อย
- (5) วัยรุ่น ความเป็นเอกลักษณ์-ความสับสนในบทบาท
- (6) วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ความผูกพัน-การแยกตัว
- (7) วัยผู้ใหญ่ การทำประโยชน์แก่สังคม-การคิดถึงแต่ตัวเอง
- (8) วัยชรา บุรณภาพ-ความสิ้นหวัง

⁴⁷ แหล่งเดิม, หน้า 19-22.

ในที่นี้ได้พูดถึงความสนใจไปยังพัฒนาการของขั้นของความเป็นเอกลักษณ์-ความสับสนในบทบาท ซึ่งเกิดในช่วงของวัยรุ่น การก่อตัวของเอกลักษณ์นั้นมีได้เริ่มต้นและสิ้นสุดในวัยรุ่น แต่หากเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดชีวิตและส่วนใหญ่เกิดโดยไร้สำนึก รากฐานของเอกลักษณ์สามารถย้อนกลับไปเมื่อครั้งเด็กอยู่ในวัยเยาว์และได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลแทนพ่อแม่ การก่อตัวของเอกลักษณ์ของเด็กจะพัฒนาโดยผ่านกระบวนการเลือก การซึมซับ และการเทียบเคียงตนเองเข้ากับบทบาทของพ่อแม่ เพื่อนและบุคคลสำคัญอื่นๆ ในชีวิต สังคมเองก็มีบทบาทในกระบวนการนี้ด้วยเช่นกัน โดยการตั้งความคาดหวังถึงลักษณะที่เด็กควรจะเป็นและควรจะมีในวัยต่างๆ อีริกสันให้ความเห็นว่า การก่อตัวของเอกลักษณ์เป็นกระบวนการบูรณาการของอีโก ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำและเป็นไปทีละน้อยตลอดช่วงของวัยเด็ก หากกระบวนการนี้ประสบความสำเร็จเด็กก็จะเป็นตัวของตัวเอง แต่หากกระบวนการนี้ล้มเหลวก็จะเกิดความสับสนในบทบาท ไม่รู้ว่าตนเองเป็นใคร มีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการดำเนินชีวิต สิ่งที่ทำให้เห็นว่าบูรณาการของอีโกล้มเหลวคือ การที่บุคคลพยายามนำเอาบทบาทของคนอื่นๆ ในสังคมเข้ามาเป็นของตน

2) ความขัดแย้งที่เกิดกับวัยรุ่น

อีริกสันย้ำว่าวัยรุ่นนั้นปกติแล้วเป็นวัยวิกฤต เป็นวัยที่มีความขัดแย้งเพิ่มขึ้นจากวัยเด็ก และในช่วงนี้เองที่วัยรุ่นพยายามสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนขึ้นมา และหลีกเลี่ยงการเกิดความสับสนในบทบาทโดยการหาทางจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในวัยของตน ความขัดแย้งทั้งหมดจำแนกได้ดังนี้

(1) เวลา การมีความรู้สึกขัดแย้งเรื่องเวลาและความต่อเนื่องของชีวิตเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับวัยรุ่น เพราะการรับรู้เรื่องเวลาต้องประสานอดีตเข้ากับอนาคตโดยตนเองอยู่ในช่วงเวลาปัจจุบัน นอกจากนั้นภารกิจประการหนึ่งของวัยรุ่นคือ ต้องสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับระยะเวลาที่จะใช้เพื่อการบรรลุถึงเป้าหมายของชีวิตที่ได้วางแผนไว้ ทั้งสองประการนี้ทำให้วัยรุ่นต้องเรียนรู้การประมาณการและการจัดสรรเวลาของตนเอง ซึ่งต้องอาศัยช่วงเวลาหนึ่งในการเรียนรู้เช่นนี้ได้ ดังนั้นความหมายที่แท้จริงของเวลาจึงยังคงไม่พัฒนาในวัยรุ่นตอนต้น แต่จะเกิดขึ้นเมื่ออยู่ในวัยรุ่นตอนปลายคือ อายุประมาณ 15-16 ปี

(2) ความเชื่อมั่นในตนเอง ความขัดแย้งในส่วนที่สองนี้เกี่ยวกับการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีฐานอยู่บนประสบการณ์ในอดีต เพื่อว่าตนจะได้เกิดความเชื่อตนเอง และรู้สึกที่ตนเองก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สมเหตุสมผลเพื่อการบรรลุถึงจุดมุ่งหมายในอนาคต การทำเช่นนี้วัยรุ่นต้องผ่านการตระหนักรู้ในตนเองและความสำนึกเรื่องตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ทางกายกับความสัมพันธ์ทางสังคม เมื่อกระบวนการนี้พัฒนาไปตามปกติเด็ก

จะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเชื่อว่าตนสามารถรับมือกับความสำเร็จในปัจจุบัน และทั้งที่คาดการณ์ว่าจะได้รับในอนาคตได้

(3) บทบาท วัยรุ่นมีโอกาสดลองสวมบทบาทต่างๆ ได้หลายบทบาทในสังคม สามารถทดลองเอกลักษณ์ บุคลิกภาพ วิธีการพูด กระทำ เป้าหมาย หรือความสัมพันธ์กับบุคคลได้ หลากหลายประเภทเอกลักษณ์ของวัยรุ่นจะได้มาโดยผ่านกระบวนการทดลองทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ วัยรุ่นที่เติบโตมาด้วยความรู้สึกกังวลและความรู้สึกผิด ได้สร้างข้อจำกัดภายในไว้มากและติดขัดกับบทบาทเดิม วัยรุ่นเหล่านี้จะสูญเสียความคิดริเริ่มในการทดลองเรื่องบทบาทไปและจะเสียโอกาสในการแสวงหาเอกลักษณ์ของบุคคลไปด้วย

(4) งาน ในทำนองเดียวกันกับเรื่องของบทบาท วัยรุ่นเป็นวัยที่มีโอกาสในการสำรวจเลือกและทดลองศึกษาอาชีพต่างๆ ก่อนจะตัดสินใจว่าจะยึดอะไรเป็นอาชีพจริงๆ แต่เมื่อได้เข้าสู่อาชีพแล้ว บทบาทในงานจะเป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างเอกลักษณ์ของวัยรุ่น ยิ่งไปกว่านั้นวัยรุ่นที่มีภาพลักษณ์ของตนในทางลบจะเกิดความรู้สึกด้อยขึ้นมาก และการรู้สึกด้อยจะทำให้เข้าป้องกันตนเองโดยไม่ทุ่มความพยายามเต็มที่ในการเรียนหรือการทำงาน

(5) เพศ วัยรุ่นยังคงเป็นวัยที่พยายามระบุถึงความหายของความเป็นชายหรือหญิง อิริคสันเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญที่วัยรุ่นจะต้องมีความชัดเจนในการเทียบเคียงบทบาทของตนเองเข้ากับเพศของตนเนื่องจากว่านอกจากจะกลายมาเป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์กับคนต่างเพศแล้ว ยังเป็นพื้นฐานของการสร้างเอกลักษณ์ที่มั่นคงอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นสำหรับชุมชนที่มีการจัดการกิจของเพศได้เหมาะสม วัยรุ่นก็จะเต็มใจที่จะรับบทบาทตามเพศที่เหมาะสมไปด้วย ด้วยเหตุนี้นับบทบาททางเพศที่ชัดเจนและพฤติกรรมหลงเพศจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเอาใจใส่สำหรับพัฒนาการของวัยรุ่น

(6) อำนาจ ในช่วงวัยรุ่นเด็กจะขยายขอบเขตทางสังคมของตนออกสู่โรงเรียน กลุ่มสังคมใหม่และเพื่อนใหม่ๆ วัยรุ่นจะได้เรียนรู้ที่จะรับผิดชอบในการนำผู้อื่นเท่าๆ กับเรียนรู้วิธีการนำ แต่ในขณะเดียวกันนี้วัยรุ่นก็จะค้นหาพบว่ามีความสับสนที่เรียกร้องให้ต้องอุทิศเวลาพร้อมๆ กัน เช่น ข้อเรียกร้องจากพ่อแม่ เพื่อน ครูหรือคนรัก ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสับสนกับความสัมพันธ์กับแหล่งอำนาจเหล่านี้จะเชื่อใครดี จะทำตามใครดี จะทำอย่างไรกับใครดี ซึ่งการหาคำตอบจะต้องขึ้นอยู่กับตรวจสอบค่านิยมส่วนตัวและลำดับความสำคัญของบุคคลเหล่านั้นที่มีต่อวิถีชีวิตของตน

(7) อุดมการณ์และค่านิยม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นในที่สุดท้ายนี้สัมพันธ์กับทุกส่วนที่กล่าวมา เนื่องจากอุดมการณ์จะเป็นตัวชี้นำพฤติกรรมทุกด้านของทุกคน อิริคสันให้ความเห็นว่าอุดมการณ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคล ทั้งนี้เพราะคนเราต้องการบางสิ่งไว้สำหรับเชื่อหรือทำตาม

หากวัยรุ่นแต่ละคนสามารถจัดการกับความขัดแย้งทั้งหมดได้เอกลักษณ์ที่มั่นคงก็จะเกิดขึ้นวิกฤตนี้จะผ่านไปเมื่อวัยรุ่นไม่มีคำถามเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของตนอีกต่อไป อย่างไรก็ตามอิริคสันเสนอว่า การค้นหาเอกลักษณ์อันเป็นที่ยอมรับในยุคนี้นั้นค่อนข้างจะเป็นที่ยาก เพราะในสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้เป็นที่คาดไม่ถึงของคนในยุคก่อน ดังนั้นจึงไม่อาจจัดหาตัวแบบซึ่งมีบทบาทที่เหมาะสมไว้ให้สำหรับคนในยุคหลังได้

3) เอกลักษณ์ในวัยรุ่น

เอกลักษณ์ในวัยรุ่นมีหลายองค์ประกอบซึ่งอาจจำแนกเป็น ทางกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมการณ์และลักษณะทางจิต ซึ่งเมื่อประกอบเข้าด้วยกันแล้วกลายเป็นตนโดยรวม ดังนั้นเอกลักษณ์จึงอาจนิยามไว้ว่าเป็นความคิดรวบยอดรวมที่เกี่ยวกับตัวตน เอกลักษณ์เป็นเรื่องส่วนตัวเนื่องจากเกี่ยวเนื่องอยู่กับ ความเป็นฉัน แต่บางทีก็เกี่ยวเนื่องกับสังคมเพราะได้รวมเอาความเป็นเรา เข้าไปด้วย วัยรุ่นที่มีเอกลักษณ์ในเชิงบวกจะพัฒนาความรู้สึกยอมรับตนเอง และยิ่งไปกว่านั้นพัฒนาการของเอกลักษณ์ยังสัมพันธ์อยู่กับความผูกพันด้วยเหตุนี้ผู้ที่วัยรุ่นชอบและอยากผูกพันด้วยจึงมักเป็นผู้ที่มีเอกลักษณ์คล้ายคลึงกัน เมื่อการมีเอกลักษณ์ช่วยในการพัฒนาความผูกพันก็เท่ากับได้ช่วยให้วัยรุ่นได้มีพัฒนาการในขั้นต่อไป

ในทางตรงกันข้ามวัยรุ่นบางคนพัฒนาเอกลักษณ์ในเชิงลบขึ้นมา ซึ่งคำว่าในเชิงลบหมายถึงเป็นลักษณะที่ต่างหรือเบี่ยงเบนไปจากที่พึงประสงค์เมื่อมองในบริบทของค่านิยมของสังคมที่เป็นสมาชิกอยู่และเป็นผลทำให้เกิดความวิตกกังวล วัยรุ่นส่วนใหญ่อาจจะลดความวิตกกังวลได้หลายวิธี เช่น การหนีโดยใช้ยาเสพติด หรือโดยการสร้างเอกลักษณ์ชั่วคราวขึ้นมา เช่น ทำตนเกร หรือทำเป็นตัวตลก บางคนก็ใช้วิธีการสร้างความแข็งแกร่งให้เอกลักษณ์ เช่น เข้าร่วมในการแข่งขันหรือการประกวดต่างๆ หรือบางคนก็สร้างเอกลักษณ์แบบไร้ความหมาย เช่น การทำตามสมัยนิยม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการมีเอกลักษณ์ไม่ว่าแบบใดแบบหนึ่งจะทำให้คนรู้สึกดีว่าการไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเลย

3. แนวคิดของแบนคูรา⁴⁸

แบนคูราเป็นนักทฤษฎีที่สนใจการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเข้ากับวัยรุ่น แบนคูราย้ำว่าเด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ โดยผ่านการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและเลียนแบบเพื่อนำเอาพฤติกรรมนั้นมาเป็นของตน การเลียนแบบพฤติกรรมเป็นกระบวนการอบรมกล่อมเกลาซึ่งรูปแบบของการตอบสนองจะค่อยๆ พัฒนาขึ้นจนเป็นนิสัย ยิ่งเด็กโตขึ้นได้พบประสบการณ์สังคมมากขึ้นก็จะยิ่งพบกับตัวแบบมากขึ้น ในงานวิจัยหลายชิ้นสรุปว่า พ่อแม่เป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุดในชีวิตวัยรุ่น พี่น้องก็ถูกจัดว่าเป็นตัวแบบที่สำคัญเช่นกัน และหากเป็นครอบครัว

⁴⁸ แหล่งเดิม, หน้า 22-23.

ขยายญาติคนอื่นๆ ก็สามารถมีอิทธิพลต่อเด็กได้ สำหรับตัวแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช่ญาติแต่ยอมรับกันว่า มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดเช่นกัน ได้แก่ ครูกับเพื่อน

1) การทดลองเรื่องการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวของเบนดูรา

เบนดูรา ได้ศึกษากระบวนการเลียนแบบและการพัฒนาพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก งานวิจัยของเขาแสดงให้เห็นว่า หากเด็กได้เฝ้ามองพฤติกรรมก้าวร้าวที่ผิดปกติจากการกระทำของ ตัวแบบในชีวิตจริง จากภาพยนตร์หรือจากการ์ตูน เด็กหลายคนจะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่เห็นโดยการ เลียนแบบ ผลการทดลองนี้คล้ายคลึงกันแม้จะเปลี่ยนกลุ่มการทดลองจากเด็กไปเป็นผู้เรียนวัยรุ่น หรือหญิงสาว แต่ผลการวิจัยให้ความสำคัญกับอิทธิพลที่เกิดกับเด็กมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเด็กดูรายการโทรทัศน์ที่แสดงถึงพฤติกรรมก้าวร้าวสูง

เบนดูราได้แสดงให้เห็นถึงจำนวนของปัจจัยในบ้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของ บุตรชาย บุตรชายที่ก้าวร้าวจะได้รับการกระตุ้นให้แสดงความก้าวร้าวนอกบ้านโดยแสดงออกต่อ เด็กคนอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันสิทธิของตนเองหรือเพื่อจะได้เป็นหนึ่งใน พ่อของเด็กชายที่มี พฤติกรรมก้าวร้าวดูเหมือนว่าจะเห็นด้วยกับพฤติกรรมก้าวร้าวของลูก และมักจะไม่ว่าอะไร หากบุตรชายมีพฤติกรรมทางเพศ อย่างไรก็ตามพ่อแม่ของเด็กชายที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเหล่านี้จะ ลงโทษลูกหากลูกแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นกับตน การลงโทษอาจใช้การฟิสิกส์ทางกาย การให้อยู่คนเดียว การริบสิทธิบางอย่างไว้โดยที่มีการให้เหตุผลต่ำ ส่วนใหญ่แล้วเด็กชายที่ก้าวร้าวมักไม่ค่อย สนิทกับพ่อแม่มากนักโดยเฉพาะกับพ่อ ยิ่งหากถูกลงโทษทางกายมากเท่าใด เมื่อแสดงพฤติกรรม ก้าวร้าว เด็กก็จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะได้เรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าวของ ตัวแบบในบ้านจากการลงโทษของพ่อแม่ พัฒนาการสำนึกของเด็กชายที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมาก และน้อยนั้นจะแตกต่างกัน พฤติกรรมของเด็กชายที่ก้าวร้าวจะถูกควบคุมด้วยความรู้สึกลึกซึ้งจาก ภายใน ดังนั้นเด็กจึงหลีกเลี่ยงความก้าวร้าว ซึ่งตรงข้ามกับเด็กชายที่มีความก้าวร้าวสูง การหักห้าม พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กเหล่านี้ทำไปเพราะการกลัวถูกลงโทษมากกว่าการทำไปเพราะรู้สึกผิด

2) บทบาทของการเสริมแรง

นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเน้นถึงบทบาทของการเสริมแรงว่า มีอิทธิพลต่อการเกิด พฤติกรรมในอนาคต เบนดูราได้ขยายแนวคิดนี้ต่อโดยพูดถึงการเสริมแรงโดยสารและ การเสริมแรงตนเอง การเสริมแรงโดยสารนั้นประกอบด้วยผลที่ตามมาจากการแสดงพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นผลทางบวกหรือทางลบ ซึ่งเด็กจะสังเกตจากการที่คนอื่นได้แสดงพฤติกรรมไป การสังเกตเห็นว่าคนอื่นได้รางวัลหรือถูกลงโทษจากการแสดงพฤติกรรมดังกล่าวเพิ่มความน่าจะเป็นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมความก้าวร้าวด้วยเช่นกัน เบนดูราสังเกตเห็นว่า การเสริมแรงตนเองมีประสิทธิภาพต่อพฤติกรรมมากเท่ากับการเสริมแรงที่ได้รับจากภายนอก ตัวอย่างเช่น

เด็กคนหนึ่งกำหนดเป้าหมายว่าตนเองต้องได้ ก ในวิชาคณิตศาสตร์ เมื่อสอบได้ ก ตามที่คาดไว้ เด็กจะรู้สึกพอใจในผลการเรียนของตนเอง ภูมิไฉกับการกระทำของตนเอง โดยที่ระดับความต้องการคำชมจากครูหรือพ่อแม่จะลดลง โดยเฉพาะในการอธิบายว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่ทำมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมากกว่าคำพูด ดังนั้นครูและพ่อแม่สามารถกระตุ้นให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น สุภาพ เอื้อเฟื้อ มีระเบียบต่างๆ เหล่านี้ได้โดยการทำตนให้เป็นแบบอย่าง

3) ความรู้ความเข้าใจทางสังคม

ต่อมาแบนดูราได้ขยายความคิดทฤษฎีการเรียนรู้ไปสู่ความรู้ความเข้าใจเรื่องสังคม แทนที่จะอธิบายพฤติกรรมของบุคคลในแง่ที่ว่าได้มาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว แบนดูราได้อธิบายต่อไปว่าแท้จริงแล้วบุคคลจะกำหนดเป้าหมายและเลือกสิ่งแวดล้อมในการกระทำตามเป้าหมาย การเลือกนี้จะมีแนวโน้มที่จะควบคุมเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของเขา มากกว่าจะเป็นฝ่ายยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยยอมจำนน ส่วนหนึ่งที่เด็กทำในการควบคุมสิ่งแวดล้อม คือ ได้ตอบสนองสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้วยวิธีการที่ตนคิดว่าเหมาะสม

4. แนวคิดของเซลแมน⁴⁹

เซลแมนเป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มความรู้ความเข้าใจที่เสนอทฤษฎี การสวมบทบาททางสังคม สำหรับเซลแมนแล้ว การสวมบทบาททางสังคมเป็นความสามารถในการทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถมองตนเองผ่านมุมมองของผู้อื่นได้ เซลแมนได้แบ่งพัฒนาการของบุคคลออกเป็นขั้นตอน ขั้นตอนทั้ง 5 ได้แก่

1) ขั้น 0 หักพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลาง (0-6 ปี)

ก่อนอายุ 6 ปี เด็กนั้นยังเข้าใจได้ไม่ค่อยชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่างการตีความตามสถานการณ์ทางสังคมตามความคิดของตนเองกับการตีความคิดของคนอื่น และเด็กยังไม่เข้าใจว่าการรับรู้ของตนอาจยังไม่ถูกต้องหากถูกถามว่าคนอื่นรู้สึกอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเด็กจะตอบตามความรู้สึกที่ตนเองมีต่อสถานการณ์นั้น

2) ขั้น 1 สารสนเทศทางสังคม (6-8 ปี)

ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาความตระหนักรู้ว่า คนอื่นอาจมีมุมมองทางสังคมต่างไปจากที่ตนเองมี แต่จะเข้าใจเหตุผลตามความเห็นของผู้อื่นได้น้อย เด็กจะเชื่อว่าหากคนอื่นมีข้อมูลจากสังคมเหมือนตนแล้วก็ย่อมจะรู้สึกเหมือนที่ตนรู้สึก อย่างไรก็ตามเด็กเริ่มต้นที่จะแยกแยะระหว่างพฤติกรรมที่ทำโดยเจตนาและไม่เจตนาออกจากกัน และยังสามารถพิจารณาถึงสาเหตุของการกระทำเหล่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นเด็กยังสามารถอนุมานความตั้งใจ ความรู้สึกและความคิดของผู้อื่น

⁴⁹ แหล่งเดิม. หน้า 29-30.

โดยมีฐานอยู่บนสิ่งที่สังเกตเห็นได้ซึ่งอาจยังเป็นการอนุมานไม่ถูกต้อง และยังไม่สามารถตระหนักได้ว่า คนอื่นอาจซ่อนความรู้สึกที่แท้จริงเอาไว้

3) ชั้น 2 การสะท้อนตนเอง (8-10 ปี)

เด็กวัยก่อนวัยรุ่นนั้นนอกจากจะตระหนักว่าคนอื่น ๆ คิดถึงความคิดของเขาอย่างไรแล้ว เขายังสามารถสวมบทบาทของผู้อื่นได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากชั้น 1 มายังชั้น 2 ได้นั้นจะต้องมีความสามารถในการทบทวนมุมมองของตนเองและคิดในมุมมองของคนอื่นมาถึงขั้นนี้เด็กสามารถอนุมานความคิดของคนอื่นได้แล้ว และสามารถสะท้อนพฤติกรรมและแรงจูงใจของตนออกมาให้สอดคล้องกับที่คนอื่นมองเห็น ความสามารถในการขั้นนี้จะนำไปสู่การตระหนักว่าไม่มีความคิดของใครคนใดคนหนึ่งจะถูกหรือผิดโดยสิ้นเชิง หรือกล่าวอีกแง่หนึ่งความคิดของคนๆ หนึ่งอาจถูกในทัศนะของบุคคลผู้นั้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าเด็กวัยนี้จะสามารถเข้าใจและสวมบทบาทของบุคคลอื่นได้ก็จำกัดไว้เพียงระหว่างคน 2 คนเท่านั้น โดยไม่อาจที่จะเข้าใจมุมมองของบุคคลที่สาม

จากทฤษฎีที่กล่าวข้างต้นสามารถวิเคราะห์กับการกระทำความคิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งแต่ละทฤษฎีก็มีแนวความคิดที่แตกต่างกันออกไป โดยจะพิจารณาจากสภาพจิตและสภาพทางสังคมของเด็ก โดยเด็กที่กระทำความคิดมักจะกระทำในสิ่งที่เรียกว่าต่อต้านสังคมแทบทั้งสิ้น และพฤติกรรมที่จัดว่าต่อต้านสังคมนั้นมีลักษณะดังรวบรวมได้ดังนี้⁵⁰ คือ

จาก Webster's New Twentieth Century Dictionary กล่าวว่า การต่อต้านสังคม หมายถึง

- 1) พฤติกรรมที่สังคมรังเกียจ
- 2) พฤติกรรมที่ต่อต้านความสงบสุขของประชาชนในสังคม

จาก ชิลด์ส (Shields) ได้ให้คำนิยามของพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมไว้ดังนี้ คือ

1) เด็กเกเรนั้นอยู่ภายใต้ความรู้สึกที่ว่าตนมีความผิดอยู่เสมอ จึงพยายามที่จะหาวิธีป้องกันตนเองโดยใช้วิธีต่างๆ ด้วยเหตุนี้เองเด็กเกเรจึงได้หาทางออกด้วยการกระทำที่ต่อต้านสังคม และได้รับโทษจากผู้ใหญ่อยู่เสมอ

2) ในทางตรงข้าม พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมอาจหมายถึงเด็กเหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องให้ผู้อื่นสนใจตน ตลอดถึงต้องการทดแทนสิ่งที่ตนขาดหายไปในวันเด็กด้วย

นั่นคือ การที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมนั้น เด็กทำเพื่อ

- 1) เรียกร้องความสนใจ
- 2) เด็กกำลังมีความหวัง
- 3) เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่เข้าใจตน

⁵⁰ สุชา จันทรเฒ. เล่มเดิม. หน้า 8-9.

นอกจากนี้ ซิลด์สยังสรุปไว้ว่า การที่เด็กแสดงพฤติกรรมต่อต้านสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่เด็กพยายามหาทางช่วยตนเอง ตลอดถึงการป้องกันตนเอง โดยใช้กลวิธีต่างๆ ดังนั้นการที่ผู้ใหญ่จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเด็กพวกนี้จะต้องเป็นไปในทำนองให้ความเห็นอกเห็นใจ แนะนำและตักเตือนอย่างนุ่มนวล ไม่ควรใช้วิธีรุนแรงใดๆ ทั้งสิ้น⁵¹

ซึ่งได้มีผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็กที่ได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กเกรมากล่าวไว้ว่า

คนแรกคือ เจมส์ เอส. แพลนท์ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เด็กที่เป็นพาลเกรคือเด็กที่ไม่ได้รับประทานอาหารที่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย เด็กเหล่านี้ไม่มีโอกาสเจริญเติบโตเท่าเทียมกับเด็กอื่นๆ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เด็กหาทางออกโดยประพฤตินไปในทางที่ก้าวร้าว และก่อความยุ่งยากให้แก่ผู้ใหญ่อยู่เสมอๆ เด็กพวกนี้มักจะเป็นเด็กวัยรุ่น เป็นเด็กที่บิดามารดาไม่ได้เอาใจใส่และมีฐานะยากจนกว่าเด็กทั่วไป”

นอกจากนี้ ควาเรเซียส ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เด็กเกรได้แก่เด็กที่แสดงความรู้สึกออกมาในลักษณะที่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น และพฤติกรรมของเด็กพวกนี้จะบอกรู้สึกความต้องการของเขา”

ความคิดความอ่านของเด็กวัยรุ่นนั้นเร่าร้อนเพียงใดเป็นที่รู้จักกันดี ดังนั้น จึงมักเกิดปัญหาเรื่องความขัดแย้งกับพ่อแม่ที่มีความคิดรอบคอบกว่า เนื่องจากพ่อแม่บางคนยังติดตรึงอยู่กับวันเก่าๆ ประารถนาที่จะให้ลูกเหมือนตน จากการศึกษาทางจิตวิทยาพบว่าวัยรุ่นที่สภาพบ้านไม่เป็นบ้านมักออกจากบ้านและเตลิดไป ถ้าไปพบกลุ่มที่ไม่ดีก็จะถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีง่าย เช่น การคิดยาเสพติด ก่อเหตุทางกามารมณ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะพบได้ในครอบครัวที่มีฐานะปานกลางลงไปถึงฐานะต่ำ ในครอบครัวที่มีฐานะดีก็อาจพบได้ ถ้าพ่อแม่ไม่มีเวลาสำหรับลูก ด้วยความรู้สึกรักอิสระ ขาดความมั่นคงทางจิตใจ และเมื่อบ้านไม่เป็นบ้านวัยรุ่นเหล่านี้ก็จะหันเหเข้าหากลุ่มอย่างเต็มที่ เพราะนอกจากจะพูดกันรู้เรื่อง ยังเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดเห็นที่ตนในบ้านไม่มีคนยอมรับ ทั้งยังมีคนคอยสนองตอบต่อความปรารถนา⁵²

ทางจิตวิทยาเชื่อกันว่า การเปลี่ยนแปลงที่ฉับไวเป็นตัวการที่ทำให้เกิดความเครียดและปรารถนาที่จะปลดความเครียดนี้ กลุ่มจึงเป็นที่สามารถระบายความอัดอั้นได้อย่างสนิทใจว่าใครๆ ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรที่จะด่วนสรุปว่าการเข้ากลุ่มจะนำไปสู่ความเสียหายเพียงอย่างเดียว มีจำนวนไม่น้อยเลยที่หนุ่มสาวเหล่านั้นจะใช้เวลาในการปรึกษาถึงการศึกษาของเพื่อนในกลุ่ม มีการวางแผนการในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นเกม การจัดกลุ่มอภิปราย การบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม การสัมนาถึงปัญหารอบตัวเข้า หรือแม้แต่การถกปัญหาทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรม

⁵¹ แหล่งเดิม. หน้า 8-9.

⁵² แหล่งเดิม. หน้า 76.

สร้างสรรค์ที่น่าเอาใจใส่และมีคุณค่าอย่างยิ่ง แต่ด้วยความเข้วร้ายและประสบการณ์ในแต่ละด้าน ยังไม่เพียงพออาจทำให้เข้หล่นนั้นพลาดพลั้งไป ถ้าผู้ใหญ่ใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นและ ชี้นำเหตุผลที่ถูกต้องจะเป็นการช่วยให้เขาเดินถูกทางมากขึ้นและเต็มไปด้วยความภาคภูมิใจใน ผลงานของเขา นอกจากนี้ยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยให้คนเข้ไปอีก⁵³

ผู้เขียนจึงนำทฤษฎีมาปรับวิเคราะห์ศึกษาสภาพจิตใจการกระทำความคิดของเด็ก รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กเมื่อต้องเข้สู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันจะทำให้ ผู้ปฏิบัติเข้ใจในตัวเด็กมากขึ้น และเด็กก็จะมีกรยอมรับแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรม ของตนเองได้มากขึ้นอีกด้วย โดยจะเห็นได้ว่าเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันมักมีสาเหตุการกระทำ ความผิดมาจากการคิดเพี้ยน เมื่อเพื่อนในกลุ่มกระทำความผิดก็มักจะทำตามเพราะความอยากรู้อยากลอง ความคึกคะนองใจ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ครอบครัว เพื่อน สื่อต่างๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความคิดของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น นอกจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวเด็กก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการกระทำความคิดของเด็ก จึงอาจ กล่าวได้ว่าเด็กและเยาวชนเป็นวัยที่อยู่ในช่วงที่มีความสับสนทางด้านจิตใจ เนื่องจากเริ่มมีความคิด เป็นของตัวเองและต้องการแสวงหาความต้องการว่าตนเองต้องการอะไร จึงมักถูกชักจูงไปในทางที่ ผิดได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นวัยต้องการเรียกร้องความสนใจ มีความหวังที่จะให้ผู้ใหญ่เข้ใจตนเอง เมื่อ ไม่มีคนเข้ใจก็จะหันไปหาบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกัน ซึ่งจะเข้ใจว่าสามารถเข้ใจตนเองได้มากกว่า จึงเป็นการผลักดันให้เข้สู่ภาวะคิดเพี้ยน แต่เนื่องจากเด็กในวัยเดียวกันก็เป็นวัยที่อยู่ในวัยต้องการ แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ เป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น และต้องการที่จะลองสิ่งใหม่ๆ เมื่อมี เพื่อนชักชวน หรือมีใครเข้มาชักชวนก็จะไปได้ง่าย หากชวนกันไปทำกิจกรรมในทางที่ดีก็จะเกิด ประโยชน์ แต่หากชวนไปทำกิจกรรมที่ไม่ดีก็อาจจะทำให้เสียคน เพราะเด็กบางคนเมื่อลองแล้ว รู้สึกว่าไม่ดีก็จะถอยออกมา แต่บางคนเมื่อลองทำไปแล้วไม่สามารถเลิกได้ก็จะกลายเป็นเสียคน เช่น การติดยาเสพติด เป็นต้น

ถือได้ว่าเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่ต้องการความเอาใจใส่ การประคับประคองให้ผ่านช่วงชีวิต ในวัยรุ่นให้ผ่านมาให้ได้ การจะทำให้เด็กกลุ่มนี้รับฟังแนวคิดของเรา เราก็จะต้องรับฟังความคิด ของเค้าด้วย ทำความเข้ใจกับเด็กในวัยนี้ให้มาก พร้อมทั้งต้องชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ด้วย โดย จะต้องใช้เหตุผลใช้ผลกับเค้าให้มาก เพราะเป็นวัยที่อยากรู้อยากลองจึงต้องการจะรู้ความเป็นมาเป็นไป ไม่ควรใช้ความรุนแรง หรือไปบังคับจิตใจให้เลิกทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่สมควร แต่จะต้อง พยายามทำความเข้าใจถึงสาเหตุที่เราห้ามให้ได้ อีกทั้งเมื่อเด็กกระทำความผิดไปแล้วก็ต้อง อธิบายให้ได้ว่าแม้การกระทำของเค้าจะเป็นความผิด แต่เนื่องจากความอยากรู้อยากลอง ไม่ได้มี

⁵³ แหล่งเดิม. หน้า 76.

เจตนาที่จะกระทำความผิด สังคมยินดีที่จะให้อภัย และพร้อมให้เค้ากลับตัวกลับใจเป็นคนดีของสังคมเป็นอนาคตที่ดีของชาติต่อไป

ดังนั้น เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การปฏิบัติตัวจะไม่กระทำเหมือนเค้าเป็นผู้ต้องหาผู้ใหญ่ จะต้องให้เค้าเข้าใจว่ากระบวนการยุติธรรมมีไว้เพื่อแก้ไขฟื้นฟู และเมื่อเสร็จกระบวนการก็จะสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ การที่พวกเขากระทำความผิดเป็นการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะด้วยวัยที่ยังสามารถเข้าใจได้ว่า สิ่งใดถูกผิด แต่ไม่สามารถแยกออกได้ว่าความถูกผิดนั้นควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ทำให้มีการกระทำการอันเป็นความผิดขึ้นมา การที่พวกเขาได้รับการลงโทษตามกฎหมายนั้นเป็นเพียงการนำตัวไปเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ออกมาใช้ชีวิตไปในสังคมได้อย่างปกติมากที่สุด เมื่อเข้ามาสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูของกระบวนการยุติธรรมแล้วจะต้องมีการปรับทัศนคติในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่สามารถจะแก้ไขได้ให้ไปในทางที่ดีขึ้น การกระตุ้นพฤติกรรมของเด็กวัยนี้สามารถทำได้ด้วยวิธีการ พุดจาสุภาพ ทำตัวเอื้อเฟื้อต่อเค้า ทำตัวสบายๆ ให้เค้ารู้สึกผ่อนคลาย สามารถรับฟังปัญหาของเค้าได้ และพร้อมที่จะชี้แนะทางออกให้อย่างมีเหตุผลโดยไม่ดูค้ำว่ากล่าวหรือลงไม้ลงมือ เด็กก็จะเปิดใจคุยกับเรามากขึ้น